

JAARVERSLAG 2023

Vereniging Nederlands Cultuurlandschap
Beek-Ubbergen

1. INLEIDING	2
2. ORGANISATIE	3
2.1 VERENIGING NEDERLANDS CULTUURLANDSCHAP	
2.2 STICHTING DE LANDSCHAPSWACHT	
2.3 STICHTING DAS&BOOM	
3. VOORLICHTING , FONDSENWERVING EN LEDEN	10
3.1 LANDSCHAPMUSEUM	
3.2 FONDSENWERVING	
3.3 LEDEN	
4. PROJECTEN EN PROGRAMMA'S VAN DE VERENIGING NEDERLANDS CULTUURLANDSCHAP	11
4.1 BELEIDSBEINVLOEDING	
4.2 LANDSCHAPSHERSTEL	
4.3 COLLECTIEF DELTAPLAN LANDSCHAP	
4.4 PROGRAMMA MAASHEGGEN	
• Extra project Postcodeloterij	
• Beheer gemeenten Maasheggen	
• Collectief Deltaplan Landschap	
• Poelen.nu	
• Maasheggenproject Limburg	
4.5 ICOONLANDSCHAPPEN	
4.6 INTERREG-PROJECT GRENZELOOS LANDSCHAP	
4.7 GRAFTENPROJECT	
4.8 LANDSCHAPSADVIES	
4.9 NATUUR IN DE STRAAT	
4.10 DIGITAAL LANDSCHAPSARCHIEF	
4.11 GOUDEN MISPEL EN GOUDEN ZWALUW	
4.12 DAS&BOOM	
5. FINANCIËEL VERSLAG	27
5.1 Financiën 2023	
5.2 Begroting 2024	
6. JAARPLAN 2024	31
7. VERANTWOORDINGSVERKLARING	40
BIJLAGE 1: Controleverklaring afgegeven bij de samengevatte jaarcijfers 2023	43

1. INLEIDING

Voor u ligt het jaarverslag 2023 van de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (VNC). De VNC is een vereniging van enthousiaste en betrokken leden, vrijwilligers en een klein professioneel bureau, waar kwaliteitsdenken en winst voor het landschap voorop staan.

De medewerkers van VNC slaagden erin om, conform de SMART-doelstelling, geformuleerd in jaarplan 2023, en passend binnen het Meerjarenbeleidsplan, uitvoering te geven aan de verschillende projecten. Ook hebben alle inspanningen om de ambities te realiseren hun vruchten afgeworpen.

Enkele mooie meerjarige projecten konden gestart worden, zoals het Interreg project Grenzeloos Landschap, en het Maasheggenproject Limbuig.

Voor de komende jaren zijn er zorgen vanwege het nieuwe politieke klimaat. Hoewel nog niet precies te duiden, beseffen we dat het consequenties zal hebben voor natuur en landschap.

Het bestuur complimenteert de medewerkers van de VNC voor het indrukwekkende pakket aan werkzaamheden dat in 2023 is verzet.

2. ORGANISATIE

De Vereniging Nederlands Cultuurlandschap, de Landschapswacht en Stichting Das&Boom functioneren als één organisatorische eenheid. Hieronder vindt u een verslag van de belangrijkste ontwikkelingen in fondsenwerving, leden- en donateurs aantal, missie en visie, doelstelling, bestuurlijke samenstelling en overige organisatorische informatie van de VNC, de Landschapswacht en Stichting Das&Boom.

2.1 Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

Missie

De Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (VNC) wil agrarische cultuurgeschiedenis zichtbaar houden. Daarnaast ijvert zij voor een rijk geschakeerd cultuurlandschap in heel Nederland, nadrukkelijk ook in de bebouwde omgeving. Een landschap van deze tijd, met respect voor het verleden en voor de mensen die daar nu werken, wonen en recreëren. Gezien de ecologische footprint die Nederland in de wereld heeft, zet de VNC zich in om agrarische (voedsel)productie in onze vruchtbare delta te behouden. Deze agrarische productielandschappen moeten ook ruimte bieden aan andere functies zoals cultuurhistorie, landschapsschoon, recreatie en biodiversiteit.

Visie 'Nederland weer mooi'

De agrarische cultuurgeschiedenis van een aanzienlijk gedeelte van Nederland is al eeuwenoud. De VNC beoogt enerzijds een grootscheeps herstel van de traditionele kavelgrenzen en anderzijds de aanleg en het ontwerp van geheel nieuwe elementen in heel Nederland - buiten de aangekochte natuurgebieden en steden. Een Nederland waar je trots op bent, een landschap waar je graag in vertoeft. Een mooi Nederland.

Deltaplan voor het Landschap

Het Deltaplan voorziet in een netwerk van landschapselementen zoals akkerranden, bloemrijke bermen en slootkanten, heggen en houtwallen, graften en lanen, wordt in het Deltaplan gekoppeld aan fiets-, ruiters- en voetpaden en kanoroutes.

Natuur in de straat

Naast de aandacht die het landschap krijgt, wil de VNC ook de bebouwde omgeving groener maken. In feite is het stedelijk landschap ons meest intensief ingerichte cultuurlandschap. Het is van belang juist daar waar de meeste mensen wonen, werken en studeren het contact met de natuur zo laagdrempelig mogelijk te maken. De VNC acht het in het belang van de natuurbescherming dat juist stedelingen door groen omringd worden. Niet alleen ten behoeve van de verjonging van de achterban van natuur- en landschapsorganisaties, maar ook ter bevordering van voor de natuur en het landschap positieve keuzes en beïnvloeding van de politiek.

Statutaire doelstelling

De Vereniging Nederlands Cultuurlandschap heeft ten doel:

- a. het behoud, herstel en verrijking van het agrarisch cultuurlandschap, waarbij groen-blauwe dooradering van heel Nederland het streefbeeld is;
- b. het stimuleren van de waardering voor het agrarisch cultuurlandschap bij onder meer maatschappelijke en politieke organisaties, bedrijfsleven, overheden, opleidingsinstituten en

- individuen, waarbij cultuurhistorie, biodiversiteit en een forse verbetering van de natuurvriendelijke recreatieve ontsluiting als basis dienen;
- c. het (doen) wegnemen van barrières en oplossen van knelpunten om tot dit verbeterde agrarisch cultuurlandschap te komen;
- d. het behoud van cultuurhistorische landschapselementen als onderdeel van het cultureel erfgoed en als inspiratiebron voor herstel van oude en inrichting van nieuwe landschappen, waarbij verbetering van de biodiversiteit een belangrijk principe is;
- e. het herstellen van oude en inrichten van nieuwe landschappen, waarbij altijd in goed overleg en met respect voor de grondeigenaren en –gebruikers wordt gehandeld;
- f. natuurgebieden met elkaar te verbinden, waardoor flora en fauna weer vrijelijk van ons land gebruik kunnen maken;
- g. het geven van voorlichting in brede zin;
- h. het verrichten van alle verdere handelingen, die met het vorenstaande in de ruimste zin verband houden of daartoe bevorderlijk kunnen zijn.

Bestuur van de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

Het Algemeen Bestuur van de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap had per 31-12-2022 de volgende samenstelling:

Henk van den Berg (voorzitter)

Hoofdfunctie: Trainer en beoordelaar bij Groeien in Organisaties
Relevante nevenfunctie(s) Kwartiermaker bij Peelnatuurdorpen
 Voorzitter woonvereniging Den Tempel

Dedde Smid (penningmeester/secretaris)

Hoofdfunctie: Zelfstandig consultant, directeur Stichting Belmonte Arboretum, Wageningen
Relevante nevenfunctie(s) Bestuurslid St. Landschapskapitaal

Annet Kempenaar

Hoofdfunctie: Universitair docent bij Rijksuniversiteit Groningen
Relevante nevenfunctie(s)

Fried Frederix

Hoofdfunctie: Gepensioneerd en eigenaar Tuin 'de Villa'
Relevante nevenfunctie(s) Voorzitter Landschapsvereniging Ooijpolder-Groesbeek 'de Ploegdriever'
 Penningmeester Coöperatieve Agrarisch Natuurbeheervereniging Collectief Rivierenland ua

Robbert Hijdra

Hoofdfunctie: Gepensioneerd
Relevante nevenfunctie(s) Lid van de Raad voor Advies van 'Wallaart & Kusse Public Affairs'
 Bestuurslid Das&Boom

Louis Dolmans

Hoofdfunctie

Voorzitter Stichting Doornik Natuurakkers

Relevante nevenfunctie(s)

Directie Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

Jaap Dirkmaat, Directeur

Relevante nevenfuncties

Voorzitter Stichting Das&Boom

Voorzitter Stichting Landschapswacht

Bestuurslid Stichting wAarde

Lid Urgenda

Lid Stedelijk Netwerk Nijmegen

Personeel en vrijwilligers

Op 31 december 2023 was het vaste personeelsbestand als volgt samengesteld:

Visievorming en Agendering

Jaap Dirkmaat, Valentijn te Plate, Lars van Peij, Charlotte Witte, Gertjan Sengers, Tim Leenders, Malve Falk, Peter Ceelen, Leon Otten, Merel Corbeek, Rick Huigen.

Groenbeheer

Patrick Hofman, Stefan Hoeve, Niek Everaarts, Sjaak Koning, Ramon Rodriguez Olid.

Dassenopvang en dassenadvies

Bert Hesse, Iris Francissen, Marc Moonen

Interieurverzorging

Gerda Merkes

Financiële administratie

John de Groot

Personeelszaken

Jannie Hopman

Secretariaat

Marijke van der Laan, Khadisja Ouanani, Sylvia Haffmans

De salarissen binnen de VNC zijn gebaseerd op het rapport 'beloningsgebouw 2008-2009' van de (externe) VNC-personeels-adviseur, waarbij onderzoek verricht is aan de hand van functies, salarisschalen en secundaire arbeidsvoorwaarden van vergelijkbare (kleinschalige) natuur- en milieuorganisaties, alsmede de raam-CAO Bos en Natuur.

De Vereniging Nederlands Cultuurlandschap staat positief tegenover het werken met vrijwilligers en wil het werken met vrijwilligers stimuleren zodat mensen in aanraking komen met het werk van de VNC. De bedoeling is vrijwilligers zoveel plezier te laten beleven aan hun werk dat ze enthousiast en positief staan tegenover het werk en de doelstellingen van de VNC en dat enthousiasme uitdragen. De VNC heeft een vrijwilligersbeleid opgesteld, waarbij het uitgangspunt is om het werken en omgaan met vrijwilligers te professionaliseren zodat het aantal vrijwilligers de komende jaren kan groeien, met behoud van betrokkenheid en plezier in het werk, zowel bij de VNC-medewerker als de vrijwilliger, waardoor vrijwilligers daadwerkelijk het gevoel krijgen erkend en gewaardeerd te worden.

Het aantal vrijwilligers bedroeg op 31 december 2023 in totaal 40. Dit aantal is als volgt over de verschillende werkvelden verdeeld:

- Landschapmuseum 10 vrijwilligers
- Dierverzorging 12 vrijwilligers

Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Maatschappelijk verantwoord ondernemen zit in de genen van de organisatie: zorg voor natuur en landschap maakt immers deel uit van onze missie. Het beleid van de organisatie is erop gericht om daar waar mogelijk duurzame en verantwoorde middelen in te zetten. Tevens biedt de VNC aan meerdere mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een werkplek of stageplaats.

VNC maakt zich zorgen om de discussie rondom de energietransitie in Nederland. Getracht wordt beleidsmatige invloed uit te oefenen op dit onderwerp, waardoor de energietransitie op zorgvuldige wijze in Nederland geïmplementeerd wordt, met zo minimaal mogelijke gevolgen voor natuur en landschap, en op een zo efficiënt mogelijke wijze.

Integriteitsbeleid

Het integriteitsbeleid van de VNC maakt onderdeel uit van het personeelshandboek van de VNC. VNC vertrouwt haar medewerkers, vrijwilligers en andere vertegenwoordigers op hun integriteit. Desondanks willen we het heel graag weten mochten we ons toch niet houden aan onze eigen standaarden zodat we daar iets aan kunnen doen.

Meldingen van integriteitsschendingen kunnen gedaan worden via het online meldpunt integriteit, of bij de externe vertrouwenspersoon van de VNC.

Voorbeelden van integriteitsschending:

- belangenverstrengeling;
- manipulatie van of misbruik van (de toegang tot) informatie;
- onverenigbare functies/bindings/activiteiten;
- strafbare feiten binnen werktijd zoals diefstal, verduistering, fraude, corruptie;
- strafbare misdrijven buiten werktijd;
- verspilling en misbruik van eigendommen;

Over 2023 zijn geen meldingen/schendingen vastgesteld.

Risicomanagement

Samen met de directie streeft het bestuur van de VNC naar een goed management van risico's en de beheersing daarvan. Voor dit moment zijn een aantal belangrijke risico's in kaart gebracht:

Onvoldoende middelen werven voor realiseren ambities

- Het werven van fondsen is als gevolg van een diverse ontwikkelingen steeds minder vanzelfsprekend. Daarnaast blijven kosten personeel en organisatie stijgen. Risico is dat niet alle activiteiten meer kunnen plaatsvinden, nog los van het ontplooiën van extra activiteiten.
- De VNC is daarom continue op zoek naar nieuwe methoden en geldbronnen en een meer zakelijke benadering van activiteiten.

Personeel

- De huidige krapte op de arbeidsmarkt maakt het lastig om aan goed personeel te komen, voor een aantal bepalende functies in de organisatie. Tegenover de commerciële en ambtelijke bedrijven en instellingen is onze salariëring onvoldoende concurrerend (door te weinig beschikbare middelen) en vormt hier ook een risico. Het gevolg kan

discontinuïteit in het realiseren van zowel korte- als lange termijn doelstellingen betekenen.

- VNC is in dit kader afhankelijk van het idealisme van de medewerkers en het geven van uitdagende projecten die leiden tot snelle en concrete resultaten.

Beleidsmatige sturing door VNC

- Veel ambities van de overheid voor wat betreft landschap en natuur landen op de verkeerde plekken landen (bv zonneparken, of invulling van de woningbehoefte, delfstoffenwinning etc). Om hier goed in te sturen beschikt de VNC over te weinig middelen en mankracht. Denk vooral aan kostbaar juridisch advies.
- Dit risico is direct gerelateerd aan de twee eerder genoemde risico's: middelen en personeel.

Mogelijk gemaakt door

De projecten en activiteiten van de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap werden in 2023 mede mogelijk gemaakt door donaties van:

- Nationale Postcode Loterij
- Contributie van de leden
- Cultuurfonds
- Stichting Doelwijk
- Ars Donandi

2.2 Stichting de Landschapswacht

Statutaire doelstelling Stichting de Landschapswacht

1. De stichting heeft ten doel:

- a. het behoud van cultuurhistorische landschapselementen als onderdeel van het cultureel erfgoed en als inspiratiebron voor herstel van oude en inrichting van nieuwe landschappen;
- b. voorlichting, aanplant, beheer, herstel en bescherming van cultuurhistorische landschapselementen zoals (vlecht)heggen, hagen en houtwallen, binnen en buiten de bebouwde kom in geheel Nederland;
- c. eigenaren en beheerders wijzen op hun verantwoordelijkheid voor beheer en onderhoud van het cultuurhistorisch landschap;
- d. het verrichten van alle verdere handelingen, die met het vorenstaande in de ruimste zin verband houden of daartoe bevorderlijk kunnen zijn.

2. De stichting tracht haar doel te verwezenlijken met:

- subsidies, giften, legaten, erfstellingen, inkomsten uit vermogen en opbrengsten uit uitgevoerde werkopdrachten en alle verdere wettige middelen. Dit alles in de ruimste zin van het woord.

Samenstelling bestuur

Jaap Dirkmaat (voorzitter)

Relevante nevenfunctie(s)

Directeur Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

Voorzitter Stichting Das&Boom

Bestuurslid Stichting wAarde

Bestuurslid Coöperatieve Vereniging Deltaplan

Landschap U.A.

Lid Urgenda

Valentijn te Plate (secretaris/penningmeester) Penningmeester Stichting Landschapskapitaal
Penningmeester Coöperatieve Vereniging Deltaplan
Landschap U.A.

2.3 Stichting Das&Boom

Statutaire doelstelling Stichting Das&Boom

1. De stichting heeft ten doel:

- a. de gunstige staat van instandhouding van planten en diersoorten op Nederlands grondgebied, door de bescherming en het behoud van bedreigde soorten dieren en planten en hun leefgebieden en of trekroutes, overwintering of broed- en ruigebieden, overeenkomstig internationale verdragen, richtlijnen en conventies voor zover Nederland daarin een verdragsluitende partij is en of verplichtingen is aangegaan, mede in het belang van het totale leefmilieu, zulks met name ook in het belang van de mens, zich hierbij mede beroepend op art. 21 van de Grondwet. Bij wijze van voorbeeld en derhalve geenszins limitatief bedoeld gaat het daarbij meer specifiek om bedreigde plant- en diersoorten zoals korenwolf, geelbuikvuurpad, korhoen, otter, das, hazelmuis en leefgebieden van deze dieren, aangewezen als Ecologische Hoofdstructuur, Ecologische Verbindingszone, Natura 2000-gebied of Beschermd Natuurmonument;
- b. het ondersteunen van de doelstelling en werkzaamheden van de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap, inschrijfnummer Kamer van Koophandel Centraal Gelderland 40 14 52 91, met activiteiten en overige (financiële) middelen;
- c. het beschermen van gelijksoortige belangen, zoals hiervoor onder a. en b. bedoeld, van andere (rechts)personen;
- d. hulpbehoevende dassen, die door ziekte, verwonding of verwezing, door direct of indirect menselijk handelen of nalaten tijdelijk niet zelfstandig in de vrije natuur kunnen overleven, tijdelijk op te vangen, te verzorgen en te revalideren. De opvang bij de stichting is gericht op een zo spoedig mogelijke terugkeer van de dieren naar de natuur, waarbij zoveel mogelijk wordt voorkomen dat dieren onnodige stress ervaren of letsel oplopen. De opvang is zodanig dat een dier zoveel mogelijk zijn soorteigen gedrag kan blijven vertonen na terugkeer naar de natuur. De stichting bevordert zinnvolle hulp aan dassen op een zo terughoudend mogelijke manier. Bovendien tracht de stichting onoordeelkundig ingrijpen in natuurlijke processen zoveel mogelijk te voorkomen middels een proactief voorlichtingsbeleid, speciaal gericht op personen en organisaties die geconfronteerd (kunnen) worden met dassen die mogelijk hulpbehoevend zijn.
- e. het verrichten van alle verdere handelingen, die met het vorenstaande in de ruimste zin verband houden of daartoe bevorderlijk kunnen zijn.

2. Zij tracht dit doel onder meer te bereiken door:

- a. het kritisch volgen van overheden bij hun beleid met betrekking tot het in artikel 1 genoemde, zo nodig door middel van gerechtelijke procedures;
- b. ter bescherming van soorten het discreet hanteren van publicaties/informatie en een beperkt ijveren voor openbaarheid van gegevens zover dit op directe wijze in dienst kan staan van het behoud van de in dit artikel genoemde diersoorten, flora en vegetatie;

- c. het adviseren van overheden en derden bij hun ruimtelijke ordeningsbeleid op beleidsmatig- en beheergericht onderzoeks(kundig) niveau;
- d. het verzorgen van voorlichting en educatie;
- e. publicaties (o.a. in de vorm van een Jaarverslag en Kwartaalverslagen);
- f. het uitvoeren van beheer- en beschermingsgericht (veld)onderzoek;
- g. eigen beheer van burchten en biotopen door middel van, indien noodzakelijk, aankoop en beheer(werkzaamheden);
- h. het ijveren naar een betere juridische status van de in artikel 1 genoemde diersoorten, flora en vegetatie, alsmede hun leefmilieus;
- i. het houden van vergaderingen en bijeenkomsten;
- j. samenwerking met instellingen, verenigingen, overheidsinstanties en deskundigen, die een gelijk of verwant doel nastreven, steun aan initiatieven ter bescherming van de in artikel 1 genoemde diersoorten, flora en vegetatie, alsmede hun (potentiële) leefmilieus en habitats;
- k. toezien op een actief beleid en het verrichten van werkzaamheden op het vlak van opvang en herintroductie van de in artikel 1 genoemde diersoorten en plantensoorten, ter herstel en versterking van de inheemse populatie, voor zover Nederland ten aanzien van deze soorten verplichtingen is aangegaan en de gunstige staat van instandhouding niet of gebrekkig heeft weten te handhaven;
- l. werven van financiële middelen, verkregen uit het verrichten van betaalde opdrachten en uit andere baten, zoals erfstellingen, legaten, lastbevoordelingen, schenkingen, donaties en subsidies.

Samenstelling bestuur

Jaap Dirkmaat (voorzitter)

Relevante nevenfunctie(s)

Directeur Vereniging Nederlands Cultuurlandschap
 Voorzitter Stichting Landschapswacht
 Bestuurslid Stichting wAarde
 Lid Urgenda
 Lid Stedelijk Netwerk Nijmegen
 Bestuurslid Coöperatieve Vereniging Deltaplan
 Landschap U.A

Gerard van Well (secretaris)

Robbert Hijdra (penningmeester)

Lid van de Raad voor Advies van 'Wallaart & Kusse
 Public Affairs'
 Bestuurslid Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

De projecten en activiteiten van Das&Boom werden in 2023 mogelijk gemaakt door:

- Inzet van vrijwilligers
- Betaalde adviesopdrachten
- Stichting Dierenlot
- Vriendenloterij

3. VOORLICHTING, FONDSENWERVING EN LEDEN

3.1 Landschapmuseum

Het Landschapmuseum biedt belangrijke ondersteuning bij het creëren van draagvlak voor de doelstellingen van de VNC. Het wordt veelvuldig bezocht door leden van de VNC en andere geïnteresseerden. Daarnaast bezoeken ook doelgroepen als agrariërs, ambtenaren en politici, natuurbeheerders en studenten van universiteiten en voortgezet onderwijs het centrum.

Door middel van voorlichting en educatie komen de bezoekers aan de weet waar in hun eigen omgeving nog oude gave cultuurlandschappen zijn (en waar ze zijn verdwenen). Ook kunnen zij er ideeën opdoen over toekomstmogelijkheden voor het landschap.

Het Landschapmuseum was in 2023 normaal geopend, elke woensdag en zondag, van april tot november.

3.2 Fondsenwerving

Bij de fondsenwerving hanteert de VNC de gedragscodes van het VFI. De fondsenwerving is als volgt onderverdeeld:

- 1 individuele werving
- 2 werving via media
- 3 aantrekken sponsors en donoren

De besteding van de geworven gelden is conform de doelstelling van de VNC. Het beleid met betrekking tot fondsenwerving is dat niet meer dan 25% van deze fondsen wordt besteed aan de werving van nieuwe fondsen. De VNC streeft erna dit percentage onder de 10% te houden. Voor 2023 is dit percentage 0,5%. In 2023 is een flink legaat ontvangen, welke is ondergebracht in een bestemmingsreserve Projecten.

3.3 Leden

Op 1 januari 2023 telde de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap 2.866 leden. Op 31 december 2023 was dit aantal licht gedaald naar 2.814. De bijdragen van de Zomeractie 2023 waren bestemd voor ons werkkapitaal voor onze landschapsherstelprojecten. De Herfstactie stond in het kader van cofinanciering voor het nieuwe Interreg-project Grenzeloos Landschap. De Kerstactie 2023 was bestemd voor de landschappelijke inrichting van een perceel aan de Van Cittersweg, een ontbrekende schakel in het Natuurnetwerk.

Het kwartaalblad *Landschappelijk* verscheen in het verslagjaar viermaal.

4. PROJECTEN/PROGRAMMA'S VERENIGING NEDERLANDS CULTUURLANDSCHAP

4.1 BELEIDSBEINVLOEDING

DE SLAG OM DE RUIMTE; DE UITDAGING VOOR KOMENDE JAREN

Allerwegen wordt onze resterende ruimte meervoudig geclaimd: een miljoen woningen waarvoor in eigen land delfstoffen gewonnen moeten worden (zand, klei, grint en kalk), tienduizenden hectares zonneparken en windmolens, een Bossenstrategie en een Aanvalsplan Landschapselementen. Deze ruimtelijke opgaves zijn helaas verdeeld over meerdere ministeries en de druk om snel te handelen lijkt het te winnen van de zorgvuldigheid. De steeds alarmerender klimaatrapporten nopen tot haast en geven weinig ruimte voor nuancering. Een overkoepelende visie ontbreekt.

De ingrepen voor woningbouw, zonneparken en nieuw bos zullen bij elkaar een kleine 500.000 hectare ruimte in beslag nemen. Verkeerde keuzes gaan natuur en landschap bedreigen.

Wetende dat Nederland ruim twee miljoen hectare agrarisch terrein telt, betekent dat dat bij verkeerde keuzes bijna een kwart van het boerenland zal verdwijnen.

Dit raakt de kern van de missie van de VNC, en heeft grote invloed op de beleidsmatige activiteiten van de VNC

Bossenstrategie

In 2020 heeft het Rijk in samenwerking met de provincies de bossenstrategie gepresenteerd. Er is een ambitie uitgesproken om 15.000 hectare bosuitbreiding binnen Natuurnetwerk Nederland en 19.000 buiten Natuurnetwerk Nederland te realiseren. De VNC heeft kennisgenomen van de bossenstrategie en maakt zich grote zorgen dat bosaanplant grotendeels gaat plaatsvinden in natuurgebieden en waardevolle cultuurlandschappen, waardoor de bestaande natuur en cultuurhistorische waarden verloren gaan. De VNC heeft in 2021 gesprekken gevoerd met Staatsbosbeheer om onze bezwaren kenbaar te maken. Met als resultaat dat 'gevoelige' locaties - lees: plannen voor bosaanplant in waardevolle landschappen - vooraf met de VNC worden besproken.

De VNC blijft van mening dat de ambitie voor bosuitbreiding het beste gerealiseerd kan worden buiten het NNN en dat de aanplant van landschapselementen daar een belangrijke bijdrage aan kan leveren

Tevens heeft de VNC in 2023 het aantal voedselbossen sterk zien toenemen, al dan wel of niet gefinancierd vanuit de bossenstrategie. Hoewel de aanleg van voedselbossen grotendeels plaatsvindt buiten het NNN, ontstaan er situaties waarbij het functioneren van het Natuurnetwerk wordt aangetast. De toch al door ruimtelijke ontwikkelingen bedreigde ecologische verbindingzones, worden dichtgeplant met voedselbossen, waardoor het habitat dusdanig veranderd dat de verbindingzone voor de beoogde doelsoorten niet meer functioneren.

Energietransitie en cultuurlandschap

De Energietransitie (plaatsing zonneparken/windmolens) vroeg in 2022 extra inzet. Wereldwijd, en dus ook in Nederland, wordt gewerkt in de richting van een energietransitie,

die de catastrofale effecten van de gaande zijnde klimaatsverandering nog moet kunnen keren. Dit gebeurt jammerlijk genoeg niet met alle macht en kracht. En zeker niet efficiënt en gecoördineerd. De uitvoering van de energietransitie is verdeeld over gemeentes die allemaal energie op moeten wekken met behulp van vooral wind en zon. Er is echter niet voor gekozen om parken te concentreren en meervoudig ruimtegebruik toe te passen – zoals bijvoorbeeld door voedselproductie onder zonnepanelen – waar wel succesvolle proeven van zijn.

Het landschap betaalt nu de rekening. Terwijl overheden geen visie en zelfwerkzaamheid hebben en weigeren daadkrachtig in te grijpen en te sturen, werken ze graag mee om elk plan uit de markt te realiseren, ook al gaat dat ten koste van bossen, natuurgebieden, cultuurlandschappen en bedreigde dieren.

Zonneparken op landbouwgrond, in het bijzonder in waardevolle landschappen, stuiten bij VNC op principiële bezwaren. Mocht dit toch onvermijdelijk zijn, dan zou de VNC moeiteloos vele locaties landbouwgebied kunnen aangeven, waar nauwelijks tot geen kwaliteiten zijn op het gebied van biodiversiteit of landschappelijke waarde.

Echter, afgelopen jaar moest de bittere constatering getrokken worden dat geen enkele politieke partij, noch in de kamer, noch in het provinciale of gemeentebestuur, waardevolle beschermde gebieden met een status bij voorbaat willen ontzien. Daardoor wordt zelfs openlijk nagedacht over zonneparken en windmolens op het centraal Veluws natuurgebied, in beekdalen, stuwwallen, Ecologische Hoofdstructuur, Nationale Parken, Nationale Landschappen, Natura 2000 gebieden of gebieden direct daaraan grenzend.

Sinds 2021 werkt de VNC, onder strenge voorwaarden, mee aan een pilot project: Millingen aan de Rijn. Een belangrijke voorwaarde is dat het park voor 50 procent uit natuur zal bestaan. In 2022 heeft de VNC het landschappelijk inrichtingsplan voor het zonnepark gemaakt. Bij het opstellen van het plan heeft de VNC zich laten adviseren door onafhankelijke ecologen en is ook rekening gehouden met de wensen van direct omwonenden. Binnen het plan wordt 50 hectare natuur ontwikkeld rondom enkele zonnevelden met een totale oppervlakte van 50 hectare. De beoogde natuur bestaat uit bloemrijke weides, akkers en boomgaarden, omzoomd met hagen. In 2023 heeft de VNC de plannen nog verder afgestemd op de laatste (beleids)ontwikkelingen. In december 2023 is het plan in procedure gegaan.

Aanvalsplan landschapselementen

De VNC heeft meegeschreven aan het aanvalsplan landschapselementen, het plan vertoont dan ook grote gelijkenissen met het in 2005 door VNC opgestelde Deltaplan voor het Landschap. Het doel is de realisatie van 10 procent groenblauwe dooradering in het landelijk gebied. De VNC is eind 2021 samen met andere partners gestart met de verdere uitwerking van het aanvalsplan. In de zomer is het plan afgerond en aangeboden aan Minister van der Wal.

Vanuit het transitiefonds en via het Nationaal Programma Landelijk(NPLG) gebied is 25 miljard beschikbaar. Het doel van het NPLG is om de te behalen doelen op het gebied van natuur, stikstof, water, bodem en klimaat gezamenlijk en in samenhang aan te pakken. De VNC heeft zich samen met partners van het deltaplan biodiversiteit ervoor ingezet om overheden te overtuigen om een

aanzienlijk deel van de middelen in te zetten voor de groen blauwe dooradering. Uiteindelijk is de 10 procent groen blauwe dooradering als richtinggevende doelstelling voor 2050 en als structurerende keuze verankerd in het NPLG. De doelstelling van 10 procent dooradering is inmiddels ook bij de provincies geland en wordt opgenomen in de provinciale gebiedsplannen.

Dit betekent echter niet dat de financiering en uitvoering geregeld is. De VNC heeft in 2023 actief deelgenomen in werkgroepen van het aanvalsplan landschap om het plan uitvoeringsgereed te maken. Echter financiering van het plan blijft een heikel punt en is nog niet toegezegd. Met het nieuwe politieke klimaat, waar tevens gesproken wordt over bezuinigen, is het de vraag in hoeverre de overheid bereid is de benodigde middelen op tafel te leggen. Naast publieke financiering heeft de VNC het belang van een 'open ruimte heffing' benadrukt. Met de steeds schaarser wordende ruimte is het te billijken om iedere aantasting van de open ruimte (zoals nieuwe bedrijventerreinen, woningbouw, infrastructurele ontwikkelingen en zonneparken), te belasten met een heffing. Zo ontstaat er een financiële geldstroom die benut dient te worden om het resterende landschap groen blauw te dooraderen.

4.2 LANDSCHAPHERSTEL

In 2023 heeft de VNC grote én kleine landschapsherstelprojecten uitgevoerd. Hieronder een overzicht van uitgevoerde projecten.

Koningsven

Gelegen aan het natuurontwikkelingsproject Koningsven heeft de VNC in 2021 en 2022 een kleinschalig cultuurlandschap aangelegd. Er is circa 2 kilometer houtwal, 4,5 kilometer heg met overstaanders en 3 poelen aangelegd. In 2023 heeft de VNC het beheer uitgevoerd

Aanleg struweelhagen op pachtgronden van OBG (Oud Burgeren Gasthuis)

In 2022 is gestart met de aanleg van landschapselementen. Op gronden van OBG in Niftrik bij Wijchen is in 2022 4 km struweelhaag aangeplant. De hagen zijn ook uitgerasterd. In 2023 heeft de VNC in opdracht van OBG een plan gemaakt om een tweede perceel in Wijchen in te richten en enkele percelen in de Ooijpolder. De VNC heeft hiervoor een subsidieaanvraag ingediend bij de provincie Gelderland. Helaas is de provinciale subsidie voor de uitvoering nog steeds niet verstrekt. De verwachting is dat de subsidie begin 2024 binnenkomt, zodat eind 2024 gestart kan worden met de aanplant.

Aanleg dassencompensatiegebied Huurlingsedam

Aan De Huurlingsedam in Wijchen is een groot dassencompensatiegebied aangelegd in verband met uitbreiding van een nieuwbouwwijk waarbij leefgebied van de das verloren ging. In totaal is in 2022 1.100 m knip-/scheerhaag, 1.900m m struweelhaag, 210 m houtwal, 0,3 ha bos en 2 amfibieënpoelen aangelegd. Alle landschapselementen zijn ook uitgerasterd. In 2023 heeft de VNC nog ongeveer 250 m heg aangeplant

Project Ooijpolder/Groesbeek

In de Ooijpolder is de VNC bezig met het reguliere beheer van de aangelegde landschapselementen. Ook in Groesbeek voert de VNC bij diverse eigenaren het beheer uit. Totaal beheert de VNC hier ongeveer 10 km aan landschapselementen.

Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten

Voor Staatsbosbeheer (SBB) beheren we de heggen in en rondom Overasselt en Balgoij. Het gaat hier in totaal om 18 kilometer aan heggen. Ook de hagen op de Duivelsberg (Berg en Dal) worden in opdracht van SBB onderhouden. Door de goede samenwerking met SBB wordt de groenploeg steeds vaker gevraagd bij de uitvoering van onderhouds- en aanlegwerkzaamheden van landschapselementen.

Ook voor Natuurmonumenten onderhouden we jaarlijks 6 kilometer heggen op en rond de Sint Jansberg (Noord-Limburg) en het gebied De Banen.

Beheer gemeenten in het Maasheggengebied

Voor de gemeenten Land van Cuijk, Heumen, Mook en Middelaar en Gennep onderhoudt de groenploeg jaarlijks de heggen. Het gaat hierbij om zo'n 45 km. Ook wordt de VNC gevraagd bij herstelwerkzaamheden aan deze heggen zoals het inboeten van gaten of het verwijderen van overwoekeraars bij oude relictten van o.a. meidoorns.

Collectief Deltaplan Landschap

De VNC voert het beheer uit van de hagen van het collectief Deltaplan Landschap. Inmiddels gaat dit om ruim 50 km aan struweel- en knipscheerheggen.

SBB Maasheggen

Sinds 2018 voert de VNC het beheer uit aan de heggen van SBB in het Maasheggengebied die jaarlijks gesnoeid worden. In totaal gaat het hier om zo'n 20 km.

Mook en Middelaar

Als concrete navolging op de door de VNC in 2018 geschreven Maasheggenvisie voor de gemeente Mook en Middelaar, heeft de VNC in 2019 de opdracht van de gemeente gekregen om een uitvoeringsprogramma voor het jaar 2019/2020/2021 op te stellen om de bestaande heggenstructuur in de gemeente Mook en Middelaar te verbeteren. De gemeente heeft hiervoor 12.500 euro beschikbaar gesteld. Echter het beschikbaar gestelde budget was ontoereikend om de ambities van de VNC te realiseren. De VNC heeft cofinanciering kunnen regelen vanuit een subsidie van het Prins Bernhard Cultuurfonds. Het totale budget maakt het mogelijk om verschillende gewenste herstelplannen uit te voeren. De uitvoering van het laatste herstelprojecten stond gepland voor 2021-2022. Hiervoor moest de gemeente Mook en Middelaar op enkele locaties haar gemeentelijk eigendom terugvorderen. In 2023 is met het kadaster het gemeentelijk eigendom uitgezet. Echter toen de aanplant stond gepland zijn de palen vervreemd. Sindsdien loopt er een conflict tussen de naastgelegen eigenaar en de gemeente wat mogelijk tot een rechtszaak leidt. Totdat dit conflict is opgelost zal de aanplant niet plaatsvinden.

Gennep buiten

De gemeente Gennep heeft sinds 2018 het Fonds Kwaliteitsverbetering Buitengebied. Dit houdt in dat deelnemers die in de gemeente Gennep wonen zich kunnen aanmelden voor het landschappelijk inrichten van hun perceel in het buitengebied.

In 2023 heeft de VNC ruim 900 meter heg aangeplant en diverse hoogstamfruitbomen aangelegd. Ook zijn weer enkele landhekken geplaatst. Voor 2024 worden de voorwaarden aangepast. Hierna wordt de regeling opnieuw opengesteld.

Compensatie voor dassenverhuizing in Roermond

Ter compensatie van de bouw van de woonwijk Neeldervelt bij Roermond heeft de VNC in opdracht van de projectontwikkelaar 525 m meidoornhaag, 35 hoogstamfruitbomen en 250 st. bosplantsoen geplant. Er is puin en zwerfvuil geruimd en overbodige rasters zijn verwijderd. Het terrein is ingezaaid met een graskruidenmengsel.

In 2023 is het kruidenrijkgrasland gemaaid en afgevoerd, meidoornhagen vrij gemaaid van braam en gesnoeid.

Verder heeft de VNC aan overzijde van de provinciale weg N280 een compensatiegebied ingericht naar aanleiding van een dassenverhuizing aldaar. Na de succesvol uitgevoerde verhuizing door Das&Boom is het gebied door de VNC in samenwerking Das&Boom ingericht. In totaal is er 2100 meter struweelhaag, 1800 meter knip- en scheerhaag en 15 hoogstamfruitbomen aangeplant. De VNC voerde ook in 2023 het beheer hiervan uit.

Erpewaai

In 2016 heeft de VNC 8 hectare landschappelijk ingericht met heggen, houtwallen, hoogstamfruit en natuurgrasland. De VNC heeft ook in 2023 op deze locatie het beheer uitgevoerd.

Gemeente Nijmegen

Afgelopen jaren zijn in opdracht van de gemeente Nijmegen diverse opdrachten uitgevoerd: landschapsinrichting nabij de Elshof, aanleg houtwallen en boomgaarden in percelen langs de Postweg, en aan de Streekweg in Nijmegen is een deel van een populierenbos omgevormd tot een geschikt leefgebied voor dassen. De VNC verzorgt langs de Postweg en tegenover de Mc Donalds in Malden (langs de Postweg in samenwerking met de agrarische natuurvereniging De Ploegdriever) het jaarlijkse beheer van deze projecten.

Onderhoud landgoederen Hof te Dieren, Middachten, Jagershuis en Mulra.

De VNC onderhoudt hier elk jaar 12 km heg.

Divers

Naast bovengenoemde werkzaamheden voeren wij diverse anderen projecten/werkzaamheden uit. Zo onderhoudt de VNC ieder jaar ruim 25 km aan hagen bij diverse eigenaren waaronder langs de Meerwijkselaan, Postweg en Oude Kleefsebaan in Berg en Dal en de Stichting Maasheggen Balgoy. Verder zijn er diverse landschapswerken uitgevoerd voor o.a. de gemeenten Ede en Heumen, Geldersch Landschap, particulieren en bedrijven. Ook het demonstratiegebied Palland, onderdeel van het Landschapmuseum van de VNC, wordt jaarlijks onderhouden.

4.3 COLLECTIEF DELTAPLAN LANDSCHAP

In 2015 is als enige landelijke collectief naast de 39 regionale collectieven de Coöperatieve Vereniging Deltaplan Landschap U.A. opgericht door Vereniging Nederlands Cultuurlandschap, Stichting Werkgroep Grauwe Kiekendief en het Louis Bolk Instituut. Waar de regionale collectieven vooral een organisatorische rol aannemen, proberen we als landelijk collectief met onze kennisachtergrond grotere natuur- en landschapswinsten na te streven.

De VNC geeft in opdracht van het collectief invulling aan het projectmanagement en overheadstaken van het collectief. Tevens verzorgt ze in het Maasheggengebied beheerstaken.

2023 stond in het teken van de implementatie van het nieuwe ANLB. De VNC heeft in opdracht van het collectief uitvoering gegeven aan dit traject. Het werkgebied dooradering en openakker kon worden uitgebreid van 80 hectare naar 100 hectare.

In 2021 is het collectief een samenwerking gestart met Stichting Twickel. Het collectief heeft een beschikking gekregen voor het project BOER-EN-LAND-GOED, in het kader van de POP3 Regeling Pilots toekomstbestendige landbouw nieuw GLB/GLB Pilots toekomstbestendig boeren.

In dit project worden diverse landschapselementen aangelegd, zoals houtwallen, singels, (struweel)hagen. Daarnaast zullen biodiversiteitsbevorderende maatregelen worden genomen, zoals aanleg van kruidenrijke grasranden en vogelakkers. Uitvoering zal plaatsvinden op de gronden van Stichting Twickel. Totaal wordt 18.000 m heg, 6.000 m singels, 2.500 m houtwal en 34 hectare aan kruidenstroken en vogelakkers aangelegd.

In 2023 heeft de VNC verschillende projectonderdelen verzorgd, zoals het opstellen van gebiedsplannen, bedrijfsplannen en schrijven van landschapsvisies tot het organiseren van bijeenkomsten met als doel kennisdeling.

Eind 2023 waren reeds 1,4 kilometer houtwal, 11,3 kilometer struweelhaag en 5,7 kilometer houtsingel, en 10 hectare vogelakkers aangelegd. In 2024 worden de resterende elementen gerealiseerd.

4.4 PROGRAMMA MAASHEGGEN

Een belangrijk focusgebied van onze vereniging is de Maasheggen. Ons oudste cultuurlandschap en grootste hagenlandschap. Tijdens het Goed Geld Gala 2016 heeft de vereniging een prachtige bijdrage uit de extra trekking mogen ontvangen van de Postcodeloterij om een van onze oudste cultuurlandschappen en grootste aaneengesloten heggenlandschappen te redden. In combinatie met het agrarisch natuurbeheer, wat het mede door de VNC opgerichte Collectief Deltaplan Landschap in de Maasheggen mag uitvoeren, is een goede basis gelegd voor een opknappbeurt van het gebied.

Extra project Postcodeloterij

Het in 2016 gestarte meerjarige project is in 2022 afgerond. Totaal kon 13,5 hectare grond worden aangekocht op strategische locaties. Deze gronden zijn weer ingericht met een lengte van ruim 4,5 km aan heggen. Er resteert nog budget om 20 jaar het beheer van de nieuwe heggen te kunnen doen.

Gedurende het project is succesvol de Unesco procedure doorlopen: het Maasheggen gebied is nu officieel benoemd tot **UNESCO-biosfeergebied**.

Vanuit de bijdrage van de Postcodeloterij zal de komende periode als laatste nog ontwikkeling van een maasheggenboek verder vorm krijgen en resulteren in publicatie. En zal de komende 20 jaar het beheer van de nieuw aangelegde heggenstructuur op de aangekochte gronden nog uitgevoerd worden.

Beheer gemeenten Maasheggen

De verschillende Brabantse en Limburgse maasheggengemeenten schakelen de groenploeg van de VNC in voor het beheer van de heggen op gemeentegronden. In 2023 is dit gedaan voor de gemeente Land van Cuijk, gemeente Mook en Middelaar, gemeente Bergen en gemeente Gennep en Staatsbosbeheer. Circa 120 kilometer heggen worden op deze wijze kwalitatief en met een optimale biodiversiteitsdoelstelling beheerd.

Collectief Deltaplan Landschap

De VNC heeft in opdracht van het collectief in 2023 voor het agrarisch natuurbeheer invulling gegeven aan het kwaliteitshandboek, contractvorming en contractbeheer en ecologische monitoring.

- In totaal wordt er jaarlijks 50 kilometer maasheggen (periodiek) beheerd.
- Daarnaast hebben we de kennis van de werkgroep grauwe kiekendief en van de boeren uit de Maasheggen gecombineerd om een eigen versie van een vogelakker te maken. Deze meerjarige vogelakkers worden geploegd, gezaaid en geoogst door deelnemers van het collectief, onder regie van de veldcoördinator. Een “maasheggen-vogelakker” bestaat afwisselend uit stroken luzerne en stroken kruidenrijk mengsel. Deze zijn geoptimaliseerd voor de geelgors en de patrijs.
- *Biodiversiteit* : Verder zijn in de Maasheggen afgelopen jaren verschillende maatregelen genomen ten behoeve van de biodiversiteit. Dit is gefinancierd vanuit de niet-productieve investeringen voor weide- en akkervogels.
- In 2022 is het nieuwe gebiedsplan van het collectief ontwikkeld, in het kader van de volgende periode ANLB 2023-2028. In 2023 heeft de VNC uitvoering gegeven aan de implementatie van de nieuwe ANLB periode. Het collectief krijgt beschikking over meer budget, en meer hectares voor beheer.

Poelen.nu

Zomer 2019 is het project Poelen.nu van start gegaan. Poelen vormen onmisbare landschapselementen voor amfibieën in het agrarische cultuurlandschap. Helaas zijn er veel te veel voorbeelden van poelen die door slechte aanleg of slecht onderhoud ongeschikt zijn voor amfibieën — zoals de kamsalamander — en planten. Dankzij een subsidie ten behoeve van biodiversiteit van de Provincie Noord-Brabant, is dit project mogelijk geworden. De VNC werkt in het project samen met RAVON, FLORON, EIS Kenniscentrum Insecten, de Vlinderstichting, Staatsbosbeheer en Het Brabants Landschap. Dit poelenproject richt zich op het herstel van 28 amfibieënpoolen in de Maasheggen en er worden maar liefst 35 nieuwe poelen aangelegd. Ook zijn al 120 poelen van Staatsbosbeheer door RAVON geïnventariseerd op de kwaliteit voor amfibieën en planten.

Buiten de reservaten van Staatsbosbeheer is het cruciaal om tussen de verschillende poelen een verbinding te maken. Dit doet men door op strategische plekken nieuwe poelen te graven bij boeren en particulieren. In deze agrarische zones worden twaalf nieuwe poelen

aangelegd en drie bestaande poelen opgeknapt. De VNC verzorgt de coördinatie, de aanleg en de vergunningen. De boeren krijgen een compensatie als de VNC een poel op hun grond aanlegt. Ook op de eigen gronden van de VNC, aangekocht met de bijdrage van de Nationale Postcode Loterij, zullen 13 nieuwe poelen worden aangelegd. De groenploeg van de VNC zal ingezet worden bij de aanleg en het beheer van de poelen.

Het project is in 2023 afgerond. In totaal zijn 120 poelen beoordeeld, 19 nieuwe poelen aangelegd en 31 poelen opgeknapt.

Maasheggenproject Limburg

In het Limburgse Maasheggenlandschap heeft de afgelopen decennia een kaalslag plaatsgevonden. Vele heggen zijn verdwenen en daarmee is een groot contrast ontstaan met de Brabantse zijde. Echter, de gemeente Bergen, Gennep en Mook & Middelaar kennen een hoge prioriteit toe aan een hoogkwalitatief landschappelijke inrichting van het oostelijk deel van de Maasvallei. De gemeenten hebben daarom de ambitie uitgesproken om 77,5 kilometer nieuwe heggen te realiseren en 15 kilometer heggen in te boeten en hiervoor zijn de financiële middelen beschikbaar gesteld.

De VNC levert de projectleider voor dit omvangrijke project. Binnen het project zijn enkele grote belemmeringen die geslecht moeten worden. Een groot deel van de uiterwaarden zit momenteel 'op slot'. Voor het aanplanten van heggen in het stroomvoerend regime van de Maas (de uiterwaarden) is een vergunning in het kader van de Waterwet verplicht. In veel gebieden maakt zo'n vergunningsaanvraag alleen kans als er gecompenseerd wordt – kortom: door middel van afgravingen of het wegnemen van belemmeringen in het stroomgebied. Daarnaast vraagt de waterveiligheid langs de Maas in de toekomst om ingrepen, maar hoe die ingrepen eruit gaan zien is nu nog onduidelijk. Zo circuleren er al jaren verschillende tracés voor hoogwatergeulen. Vooruitlopend op mogelijke ingrepen, hebben ontgronders een groot aantal grondposities in het Maasdal ingenomen. De ontgronders zullen geen nieuwe heggen toestaan op hun gronden, voordat er duidelijkheid komt op welke tracés een hoogwatergeul in de toekomst gerealiseerd dient te worden. De bovenstaande geschetste situatie vormt een grote uitdaging voor de realisatie van de ambitie.

Het realiseren van de ambitie is dus een complexe opgave. Zowel politiek-bestuurlijke als projectmatige processen moeten worden doorlopen om het project succesvol af te ronden.

4.5 ICOONLANDSCHAPPEN

De VNC is in 2018 begonnen met een nieuwe campagne: Icoonlandschappen. Grote delen van onze soms duizenden jaren oude natuurrijke agrarische cultuurlandschappen zijn reeds verdwenen door ruilverkaveling, wegeaanleg, delfstofwinning, toevoeging chemie in de landbouw, intensivering en schaalvergroting van de landbouw, en verstedelijking.

Gelukkig zijn er ook gebieden die desondanks overeind zijn gebleven en hun cultuurlandschappelijke en -historische waarden hebben weten te behouden. Landschappen die vertellen hoe mooi, rijk en inspirerend ons land kan zijn, waar de geschiedenis nog zichtbaar is en waar wilde flora en fauna bewaard zijn gebleven. Gebieden die als zodanig een nationale voorbeeldfunctie hebben en van een

onomstreden iconische waarde zijn voor het Nederlandse cultuurlandschap, ofte wel: Icoonlandschappen.

Het is de hoogste tijd om deze landschappen te belonen met de waardering die zij verdienen. Een onderscheiding die een buitengewoon compliment geeft aan de bewoners van zo'n gebied en deze zodoende voorziet van een waardering met nationale uitstraling. Een erkenning waardoor iedereen in Nederland weet waar deze icoonwaardige cultuurlandschappen liggen.

In 2023 vond de bekendmaking van het vierde en vijfde icoonlandschap van Nederland plaats. Tijdens een feestelijke ceremonie op vrijdag 12 mei bij het prachtige kasteel Staverden heeft de VNC **Staverden & Leuvenum** uitgeroepen tot het nieuwste Icoonlandschap van Nederland. Na Noorbeek (Zuid-Limburg), de Hoge Berg op Texel en het Aaltense Goor in de Achterhoek, vormen de Veluwe buurtschappen Staverden & Leuvenum samen het vierde gebied met dit bijzondere predicaat.

Op 17 november werd het vijfde icoonlandschap onthuld: **de Sint-Jansberg**. De onthulling vond plaats bij het onlangs gerenoveerde Jachtslot De Mookerheide. Niet geheel toevallig gekozen, gezien die hiervoor beschreven roemruchte geschiedenis van het gebied.

4.6 INTERREG-PROJECT GRENZELOOS LANDSCHAP

De VNC is in 2023 begonnen aan een groot nieuw landschapsherstelproject: *Grenzeloos landschap – Grenzenlose Landschaft*. In dit zogenoemde Interreg-project werken we samen met Duitse partners aan 'dooradering' van het landschap aan zowel de Nederlandse als de Duitse kant van de grens. Wij vinden dat landschap niet eindigt bij landsgrenzen, aangezien planten en dieren zich ook niet aan zulke grenzen houden! Deze grensoverschrijdende samenwerking is er dan ook op gericht de landschappen aan beide zijden van de grens te verbeteren en onderling te verbinden.

Over het project

Het doel van het project *Grenzeloos landschap – Grenzenlose Landschaft* is het landschap klimaatbestendig te maken, zodat gevolgen van klimaatverandering minder ingrijpen in het landschap. Door het landschap op een natuurlijke manier aan te passen aan de uitdagingen van klimaatverandering willen we ervoor zorgen dat bedrijven in de regio, met name landbouwbedrijven, ook in de toekomst kunnen blijven bestaan. Samen met plaatselijke ondernemers en gemeenten creëren we zo een robuust en economisch waardevol landschap waar de burgers in het gebied van profiteren.

Het project is, zoals gezegd, grensoverschrijdend en zal grofweg plaatsvinden tussen Mook-Middelaar, Land van Cuijk, Gennep en Bergen (L) aan de Nederlandse kant en Goch, Weeze, Kalkar en Uedem aan de Duitse kant. Daarnaast zullen we het landschap laten aansluiten op de Brabantse Maasheggen, waarmee de bestaande ecologische verbindingen verder uitgebreid worden.

Voor dit project werkt de VNC nauw samen met het Naturschutzzentrum im Kreis Kleve e.V., waarmee we ook al samenwerkten in de onlangs afgesloten *Groen Blauwe Rijn Alliantie*, een eveneens grensoverschrijdend natuurbeschermingsproject.

Het project bestaat uit drie onderdelen:

Droge dooradering

Het landschap zal verrijkt worden met groene landschapselementen zoals heggen en houtwallen. Extreme weersomstandigheden zoals hittegolven en hevige regenval hebben vaak dramatische gevolgen voor de landbouw. Het agrarisch landschap is door de jaren heen kwetsbaarder geworden voor dit soort problemen, onder meer door het verdwijnen van landschapselementen die voorheen onderdeel uitmaakten van de landbouwpercelen. Door deze weer terug te brengen versterken we dus het boerenlandschap. Concreet worden er 10 kilometer aan heggen aangelegd

Natte dooradering

In dit projectonderdeel ligt de focus op het effectiever beheren van de waterlopen die het gebied doorkruisen. Aan de hand van een analyse stellen we punten voor verbetering voor; verbeteringen waardoor de waterlopen zowel in zeer droge als natte perioden beter gaan functioneren. Wat we willen bereiken, is dat de waterlopen bij hevige regenval het water eerst opslaan voordat ze het weer afgeven, en het bij langdurige droogte langer vasthouden. Verder zal een nieuwe aanpak voor kunstmatige watertoevoer, waarbij water bij een te lage waterstand vanuit ontgrondingsmeren naar plaatselijke beken wordt geleid, worden onderzocht.

Educatie & recreatie

Naast maatregelen voor versterking van het landschap is ook overdracht van kennis en informatie belangrijk. Er zullen recreatieve routes worden ontwikkeld, die aansluiten op het UNESCO-biosfeerreservaat de Maasheggen in Noord-Brabant. De routes en informatie zullen tevens digitaal beschikbaar komen. Zo hopen we mensen de mogelijkheid te bieden het landschap over de grenzen heen te ervaren. De nieuwe recreatieve routes en informatievoorzieningen moeten bovendien een impuls geven aan de lokale economie, zoals horeca en aanverwante bedrijven.

4.7 GRAFTENPROJECT

Het Zuid-Limburgse landschap staat bekend om haar terrassen – de horizontale afvlakkingen op de hellingen. Graften zijn de steile randen van deze terrassen. Van oudsher zijn de graften begroeid met houtige gewassen. Goed beheerde graften zorgen voor veel biodiversiteit en zijn een belangrijk verbindend element voor veel planten en dieren. Bovendien hebben graften een belangrijke erosieremmende functie; ze gaan het afstromen van grond tegen. Dit is een cruciale eigenschap gezien de hoogwaterproblematiek waarmee Zuid-Limburg regelmatig te kampen heeft.

In 2022 presenteerde de VNC een omvangrijk onderzoek naar de staat van de graften in Zuid-Limburg. De resultaten van het onderzoek waren bedroevend: minder dan een kwart van de graften verkeert in een goede staat van instandhouding en wordt momenteel niet bedreigd. De VNC staat dan ook een grootscheeps herstel van de Zuid-Limburgse graften voor. Op voorstel van de VNC was een graftenberaad ingesteld, waaraan de provincie Limburg leiding zou geven. Binnen het beraad zouden concrete afspraken worden gemaakt over herstel en bescherming van de graften met nauw toezicht op de gemaakte vorderingen.

Echter helaas is dit beraad tot op heden niet tot stand gekomen. Om toch voortvarend aan de slag te gaan heeft de VNC samen met Collectief Natuurrijk Limburg in 2023 een projectaanvraag ingediend

bij het Natuurkrachtfonds om alvast te starten met herstel en aanleg van graften. De aanvraag is gehonoreerd en in 2023 is gestart met het zoeken van locaties waar gestart kan worden met herstelmaatregelen.

4.8 LANDSCHAPSADVIES

De VNC heeft in 2023 aan diverse landschapsadviezen gewerkt. Hieronder een weergave van enkele adviezen.

Landschapsadviesproject 'het Buitenland van Rhooon'

Net als afgelopen jaren heeft de VNC gewerkt aan het landschapsadviesproject 'het Buitenland van Rhooon'. Ter compensatie van de aanleg van de Tweede Maasvlakte, moet in Rhooon een natuur- en recreatiegebied van 600 ha ontwikkeld worden. In 2013 heeft VNC, in samenwerking met het Louis Bolk Instituut (LBI) en de Werkgroep Grauwe Kiekendief, een plan geschreven voor dit gebied, gericht op hoogwaardige akkernatuur, behoud en herstel van cultuurhistorie en passende recreatie. Begin 2018 is door de VNC het streefbeeld gepresenteerd: het gezamenlijk toekomstbeeld voor het Buitenland van Rhooon en vormt de basis voor de uitvoer van de maatregelen. In juli 2018 is de gebiedscoöperatie opgericht. In de coöperatie zitten boeren, natuurorganisaties, recreatieondernemers en alle anderen die een bijdrage willen leveren aan de ontwikkeling van het gebied. De centrale doelstelling van de coöperatie is het realiseren van het Streefbeeld. In 2019 hebben het LBI en de VNC een consortium gevormd, samen met Natuurbalans, SOVON, Delphy en de WUR.

In 2022 heeft VNC vanuit dit consortium geholpen bij het voorbereiden en begeleiden van de aanleg van ruim 10 km natuurvriendelijke oevers.

In 2023 is het laatste deel van deze 10 km aan oevers gerealiseerd. De realisatie van dit grote project vroeg om een nauwe afstemming met de gebiedscoöperatie, agrariërs (planning vergravingen zo goed mogelijk laten aansluiten op het bouwplan van de agrariërs) met het ingenieursbureau. Namens de VNC was Carin Laarman de projectleider van dit grote project.

Op verzoek van de gebiedscoöperatie heeft de VNC in 2023, met input van de consortiumpartners, een beheerplan opgesteld voor alle natuurmaatregelen in het gebied. Het gaat om 18 verschillende natuurmaatregelen zoals natuurvriendelijke oevers, kruidenrijk grasland, flora-akkers, wintervoedselvelden, heggen en hoogstamboomgaarden. Dit beheerplan zorgt voor duidelijkheid bij zowel de agrariërs als de gebiedsbeheerder. En een beter beheer zorgt uiteindelijk ook voor betere natuurresultaten.

In 2023 heeft VNC tevens de aanleg voorbereid van verschillende hoogstamboomgaarden, struweelheggen, knip- en scheerheggen en knotwilgen.

Eind 2023 liep de opdracht voor het consortium af. Het werk is opnieuw uitgezet via een openbare aanbesteding. Samen met onze consortiumpartners hebben we eind 2023 hard gewerkt om een goede aanbesteding te kunnen doen zodat we ook de komende jaren in het Buitenland van Rhooon via advies en begeleiding mogen bijdragen aan de realisatie van het streefbeeld. Dit maal werd niet alleen gevraagd om advisering op het gebied van natuur en landbouw, maar ook op het gebied van recreatie. VNC is daarom de samenwerking aangegaan met twee zelfstandigen die namens VNC op

het gebied van recreatie advies en begeleiding kunnen bieden. Het gaat daarbij altijd om een integraal advies, dus waarbij natuur, landbouw en recreatie met elkaar in balans zijn. Inmiddels is bekend dat ons consortium de openbare aanbesteding gegund heeft gekregen.

Tweede fase project Wilde appel en wilde peer

In 2021 is de VNC begonnen met een project ter bevordering en bescherming van de wilde appel en wilde peer in de provincie Gelderland. Meer dan de helft van de Nederlandse wilde peren en zo'n 40% van de wilde appels groeit in Gelderland. Daarmee is bescherming van deze soorten in deze provincie van nationaal belang. De VNC heeft in kaart gebracht hoe het gaat met de wilde appel en de wilde peer in Gelderland. Helaas was het daar niet goed mee gesteld.

Voor de tweede fase heeft de VNC opdracht gekregen van de provincie om een advies op te stellen hoe bestaande wilde appels en wilde peren beter te beschermen en waar nieuwe exemplaren aan te planten op geschikte plekken. Met het project, dat gestart is in oktober 2023 en loopt tot eind 2025, hopen we een brug te slaan tussen de kennis van experts Bert Maes en René van Loon, en de kennis en ervaring van beheerders.

In dit project gaat de VNC de expertkennis vertalen naar praktische en beknopte informatie, zodat terreinbeheerders op basis daarvan zelf aan de slag kunnen met wilde appels en peren in hun eigen gebieden. De bouw van een website is daarbij een belangrijk onderdeel, zodat kennis makkelijk kan worden gedeeld en bijgehouden worden. Oorzaken van achteruitgang worden geanalyseerd en passende maatregelen voor behoud en uitbreiding worden opgesteld. Door de aanplant van nieuwe exemplaren worden bovendien bestaande populaties versterkt. Eind 2023 is hard gewerkt aan de realisatie van de website: www.wildeappelenpeer.nl

4.9 NATUUR IN DE STRAAT

De huidige generatie kinderen dreigt te vervreemden van de natuur. Ze groeien voornamelijk op in de stad en komen in het dagelijks leven nauwelijks nog in aanraking met 'natuur'. Dit in tegenstelling tot de natuurbeschermers van nu: vaak al op jonge leeftijd kregen zij de kans hun liefde voor natuur te ontwikkelen. Zonder natuurervaringen voor kinderen in de stad zullen er in de toekomst dan ook te weinig natuurbeschermers zijn.

Meer groen en natuur in de stad zorgt voor een schonere en gezondere leefomgeving. Het draagt bij aan een gezonde ontwikkeling van kinderen, biedt recreatiemogelijkheden dicht bij huis en vergroot de aantrekkelijkheid van een stad, waarmee het tevens een gunstig effect heeft op het vestigingsklimaat voor bedrijven.

In 2023 is de jaarlijkse Gouden Zwaluw uitgereikt. Meer over de uitreiking van deze stimuleringsprijs leest u verderop in dit jaarverslag.

4.10 HET DIGITALE LANDSCHAPSARCHIEF

Sinds enkele jaren is de VNC gestart met het vastleggen van bijzondere cultuurlandschappen. De VNC beschikt daarvoor over drie drones, waarmee bijzondere cultuurlandschappen door de seizoenen in beeld worden gebracht.

In 2023 is verder gewerkt aan het vullen van dit digitale landschapsarchief. Beelden worden frequent ingezet voor diverse projecten van de VNC, zoals het Landschapmuseum, Icoonlandschappen, en social media.

4.11 GOUDEN MISPEL EN GOUDEN ZWALUW

In 2023 konden, na enkele jaren corona, weer de jaarlijkse stimuleringsprijzen de Gouden Zwaluw en de Gouden Mispel worden uitgereikt.

Gouden Zwaluw

Op zaterdag 24 juni 2023 vond de uitreiking van de Gouden Zwaluw 2023 plaats. De VNC reikt deze waarderingsprijs ieder jaar uit aan personen of organisaties die iets bijzonders hebben betekend voor natuur in stedelijk gebied. De ceremonie vond plaats in het rijksmonumentale pand Huis Wylerberg, waar de VNC ook haar kantoor houdt.

De winnaars van de Gouden Zwaluw 2023

BeeGrateful - een initiatief van Florence van Haastrecht en Zoe van Helvoirt
BeeGrateful ontwikkelt bijzondere bijenkasten en plantenbakken die gemonteerd worden aan lantaarnpalen. Hiermee wordt op een originele en creatieve manier gebruik gemaakt van de openbare ruimte om noodlijdende bijen te helpen.
BeeGrateful wint de Gouden Zwaluw 2023 voor het vindingrijk gebruikmaken van bestaand straatmeubilair, waarmee bijen in dankbaarheid nieuwe onderkomens worden verschaft.

Groene Loper Overijssel

De Groene Loper Overijssel brengt bewoners bijeen om meer groen in hun wijk of dorp te realiseren. Inmiddels zijn al op tien plaatsen in Overijssel buurtinitiatieven via de Groene Loper van de grond gekomen.
Groene Loper Overijssel wint de Gouden Zwaluw 2023 voor het realiseren van doorlopende verbindingen tussen stad en platteland, voor mens, dier en plant.

Het geheim van de groene straat - een boek van Rian Visser

Het geheim van de groene straat is een prachtig boekje met een even zo mooie boodschap. Met het bijbehorende lespakket trekt schrijver Rian Visser door het land om kinderen te leren over het belang van groen in hun directe omgeving.
Het geheim van de groene straat wint de Gouden Zwaluw 2023 als een in alles enthousiasmerend boek waarmee kinderen spelenderwijs worden aangespoord zich in te zetten voor groen in hun eigen omgeving.

Gouden Mispel

Op vrijdag 15 december 2023 reikte de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap de Gouden Mispel 2023 uit. De Gouden Mispel is onze jaarlijkse waarderingsprijs voor personen en/of organisaties die

een uitzonderlijke bijdrage hebben geleverd aan de bescherming of ontwikkeling van het Nederlands cultuurlandschap.

De winnaars van de Gouden Mispel 2023 zijn:

Landgoed Buitengewoon - Eric en Laura Fleuren-De Haan, Groesbeek

Voor de aanleg en het onderhoud van een meer dan behaaglijk landschap, waar biodiversiteit en cultuurhistorie hoogtij vieren.

Landgoed Huis Sevenaar - Zevenaer

Voor het liefdevol beheer en de restauratie van het landgoed, met oog voor cultuurhistorie, de bodem en biodiversiteit. Ooit de tijd ver vooruit, nu toekomstbestendig.

Raeven Sporthorses B.V. - Familie Raeven, Noorbeek

Voor het geleverde bewijs dat de paardenhouderij een wezenlijke bijdrage kan leveren aan een panorama-waardig landschap.

4.12 DAS&BOOM

De stichting Das&Boom zet zich in om het maatschappelijk draagvlak voor de noodzakelijke bescherming van de das in stand te houden en te bevorderen, door middel van het geven van adviezen, voorlichting en educatie. Dit draagvlak is noodzakelijk om de huidige mate van wettelijke bescherming te kunnen continueren.

De Stichting volgt het overheidsbeleid, zo nodig door middel van het aanspannen van gerechtelijke procedures en geeft gevraagd en ongevraagd adviezen ter bevordering van een optimale bescherming van de das.

Hulpbehoevende dassen worden door Das&Boom opgevangen en op een verantwoorde wijze teruggeplaatst.

Daarnaast is Das&Boom een gespecialiseerd adviesbureau, dat door overheidsorganisaties, gemeentes, provincies, projectontwikkelaars, maar ook door collega ecologische bureaus wordt ingezet voor haar specifieke kennis en ervaring met dassen in relatie tot allerlei ruimtelijke ingrepen. Das&Boom geeft ecologische adviezen, ontwikkelt compensatieplannen bij ruimtelijke ingrepen in dassenleefgebied en ontwikkelt ontheffingsaanvragen voor de Wet natuurbescherming voor derden. Uitgangspunt daarbij is het proberen nieuwe functies (bijvoorbeeld woningbouw) te combineren met de bestaande noodzakelijke ecologische functies, dus zodanig dat de das daar middels aanpassingen van de plannen en compensatie kan blijven wonen.

Toenemende druk op dassenpopulatie

Door de toenemende bevolking en het bijbehorende ruimtebeslag neemt het aantal interacties tussen mensen en de das toe. Dat betekent voor de nabije toekomst meer ruimtelijke ingrepen in dassenleefgebied, dus meer inzet door Das&Boom voor particulieren, bedrijven en overheden, meer dassenverhuizingen, meer schademeldingen en meer dassenslachtoffers.

Een van de grootste uitdagingen voor Das&Boom, in het huidige spanningsveld tussen mensen- en dassenbelangen, is bij de huidige lichte groei van de populatie het draagvlak voor de bescherming van de das te kunnen behouden.

Opvang Das&Boom

Das&Boom zet haar expertise in om hulpbehoevende dassen op een zo terughoudende manier te helpen en draagt deze visie uit. Dat houdt onder meer in dat bij meldingen van jonge dassen terughoudend wordt opgetreden en alleen wordt ingegrepen wanneer het zeker is dat het dier in de natuur niet zal overleven. Bij verweerde dassen wordt geprobeerd de dieren te helpen op de kraamburcht met bijvoeracties.

Das&Boom beschikt over een bereikbaarheidsdienst, die 24 uur per dag bereikbaar is voor het geven van informatie en advies aan hulpverlenende organisaties en dierenartsen.

Das&Boom constateert dat gewonde dassen en weesdassen in toenemende mate naar niet voor dassen gespecialiseerde opvangcentra worden gebracht.

In 2023 zijn twee verweerde dassen opgevangen, welke najaar 2023 succesvol teruggeplaatst zijn in de natuur in de Ooijpolder. Twee zwaargewonde verkeersslachtoffers moesten geëuthanaseerd worden.

Das&Boom Advies

In toenemende mate wordt een beroep gedaan op de kennis en ervaring van het Adviesbureau van Das&Boom. Daar waar dassenbelangen en mensenbelangen botsen blijkt de expertise van Das&Boom onmisbaar om in een steeds complexere situaties dasvriendelijke en effectieve oplossingen te ontwikkelen. Daarbij gaat het om diverse thema's, zoals de grote woningbouwopgave in ons land, en ook de energietransitie. Dit speelt zich vaak af in dassenleefgebied.

Daarnaast spelen regelmatig problemen aangaande verkeersveiligheid (dassenburchten in het talud van wegen en van het spoor) en waterveiligheid (dassenburchten in dijklichamen).

In dergelijke gevallen levert Das&Boom effectieve oplossingen aan, die tegemoetkomen aan de wettelijk vastgelegde beschermingscriteria van de das, en waarvoor de Provincie en Rijksoverheid dan ook de noodzakelijk toestemming verleent (Ontheffingen Wnb).

Das&Boom maakt daarbij o.a. gebruik van haar unieke database van dassenburchten, dassenvoorzieningen en dassenslachtoffers in Nederland.

In 2023 is de samenwerking met ProRail verder geïntensiveerd, naar aanleiding van een aantal calamiteiten voorjaar 2023, waarbij het treinverkeer noodgedwongen werd stilgelegd vanwege verzakkingen onder het spoor veroorzaakt door dassen. Deze situatie leidde tot veel landelijke publiciteit, waarbij de belangen van duizenden gestrande reizigers tegenover de belangen van de dassen kwamen te staan.

Deze gebeurtenissen speelden zich af in de kwetsbare voortplantingsperiode, waarbij de overheid in principe geen ontheffingen verleent voor verstorende activiteiten bij dassenburchten.

Noch ProRail noch de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO, handhaver van de Wet natuurbescherming) hadden een idee hoe dit op korte termijn op te kunnen lossen.

Das&Boom ontwikkelde snel een protocol waarbij de dassen op een innovatieve en effectieve manier gefaseerd in een aantal dagen zouden worden aangezet om hun burcht te verlaten.

RVO gaf voor deze methode een ontheffing, en het protocol werd succesvol uitgevoerd.

Op vergelijkbare wijze werden in de loop van het jaar op 10 locaties gevaarlijke graafactiviteiten aangepakt, steeds met succes. Op deze locaties werden door Das&Boom kunstburchten gerealiseerd als alternatief voor de dassen.

Bij al deze projecten adviseert Das&Boom ook bij het nemen van aanvullende preventieve maatregelen en helpt bij het ontwikkelen van standaardprotocollen voor ProRail.

De constructieve samenwerking met ProRail bij deze calamiteiten heeft voorkomen dat het draagvlak voor de beschermde status van de das in gevaar zou komen.

Mede door alle publiciteit ontving Das&Boom in de loop van 2023 veel aanvragen voor hulp bij dassenproblemen. Opvallend daarbij was de vanzelfsprekendheid om tot goede natuurinclusieve oplossingen te komen, met – indien nodig – voldoende compensatie voor de das.

De aanvragen kwamen binnen van projectontwikkelaars, collega ecologische bureaus, gemeentes, provincies, RWS, Tennet, enzovoort.

Naast het werk voor ProRail speelde de samenwerking met RWS bij de verbreding van de A2 in Limburg, Daarbij zijn plannen ontwikkeld en al gedeeltelijk uitgevoerd voor passieve verhuizingen van dassen naar alternatieve kunstburchten in de buurt, waarvan inmiddels ook de eerste al bewoond is.

Bij veel van de projecten werkt Das&Boom nauw samen met de VNC: het streven is dat door Das&Boom geadviseerde compenserende landschapsmaatregelen door de VNC uitgevoerd en beheerd worden.

07 JUN 2024

5. FINANCIËEL VERSLAG

5.1 Financiën 2023

De volgende pagina's bieden een overzicht uit de jaarrekening 2023 van de balans per 31 december 2023, de staat van baten en lasten over 2023, en een toelichting op de lastenverdeling 2023. De volledige jaarrekening, inclusief de hierbij afgegeven controleverklaring, is beschikbaar via het kantoor van de VNC. Als bijlage 1 van dit jaarverslag is toegevoegd de controleverklaring afgegeven bij de samengevatte jaarcijfers 2023.

Vereniging Nederlands Cultuurlandschap
Jaarrekening 2023

BALANS PER 31 DECEMBER 2023

	31 december 2023		31 december 2022	
	€	€	€	€
Activa				
<i>Materiële vast activa</i>				
Grond	1		1	
Inventaris/automatisering	44.090		46.607	
Landbouw materieel (project gebonden)	141.937		173.263	
Transportmiddelen	39.734		34.311	
Opslagruimte/werkplaats	p.m.		p.m.	
		225.762		254.182
<i>Voorraden</i>				
Voorraad verkoopartikelen	722		785	
		722		785
<i>Vorderingen</i>				
Debiteuren	38.769		292.034	
Nog te factureren (projecten)	89.319		78.186	
Overige vorderingen	104.848		45.591	
Overlopende posten	279		269	
		233.215		416.080
<i>Liquide middelen</i>		2.203.967		1.071.507
Totaal		<u>2.663.665</u>		<u>1.742.553</u>
Passiva				
<i>Reserves</i>				
Continuïteitsreserve	947.471		825.645	
Bestemmingsreserve grondaankoop	5.185		5.185	
Bestemmingsreserve projecten	1.100.000		0	
		2.052.656		830.830
<i>Schulden (kortlopend)</i>				
Crediteuren	72.096		90.791	
Omzetbelasting	19.848		60.107	
Pensioenfondsen	10.876		8.584	
Vooruitontvangen projectsubs/inkomsten	356.238		627.375	
Te ontvangen facturen (uitvoeringsprojecten)	10.182		37.656	
Overige schulden	141.769		87.211	
		611.009		911.724
Totaal		<u>2.663.665</u>		<u>1.742.554</u>

07 JUN 2024

Vereniging Nederlands Cultuurlandschap
Jaarrekening 2023

STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2023

	werkelijk 2023	begroot 2023	werkelijk 2022
<i>Baten:</i>	€	€	€
b Baten van particulieren	1.298.549	157.000	205.736
Baten van bedrijven	1.125.882	926.166	1.135.882
Baten van loterijorganisaties	507.530	525.100	512.252
overheden	131.463	103.000	248.681
Baten van andere organisaties zonder winststreven	31.679	0	73.466
Som van de geworven baten	3.095.103	1.711.266	2.176.017
Overige baten	23.957	12.100	11.104
d Som van de baten	3.119.060	1.723.366	2.187.121
<i>Lasten:</i>			
Besteed aan doelstelling			
- Voorlichting en educatie	32.940	68.913	31.221
- Landschapmuseum	28.490	76.025	29.926
- Deltaplan, beleid en advies	643.226	475.899	593.895
- Collectief Deltaplan landschap	67.371	44.422	40.508
- Poelen.nu	85.884	63.925	7.884
- Deltaplan uitvoering	641.267	597.606	1.163.691
- Maasheggen en NPL	7.203	10.710	24.044
- Interreg VI grenzeloos landschap	22.316	-	0
- GLB pilot collectief en Twickel	28.317	36.998	25.819
- Das&Boom, opvang&advies	205.310	222.103	236.900
c	1.762.324	1.596.602	2.153.888
a Wervingskosten	14.804	19.427	13.696
Beheer en administratie			
- Kosten beheer en administratie	120.106	107.338	89.587
e Som der lasten	1.897.234	1.723.366	2.257.171
Resultaat	1.221.826	0	70.050-
Resultaatbestemming;			
Toevoeging/onttrekking aan:			
- continuïteitsreserve	121.826	0	119.765
grondaankoop	0	0	-189.815
Bestemmingreserve projecten	1.100.000	0	0
	1.221.826	0	70.050-

Procentueel aandeel kosten eigen fondsenwerving

t.o.v. baten eigen fondsenwerving (a : b) 0,5% 1,1% 0,6%

Volgens richtlijnen van het CBF dient het procentueel aandeel kosten eigen fondsenwerving t.o.v. baten eigen fondsenwerving (a:b) beneden de 25% te liggen. De VNC streeft ernaar dit percentage onder de 10% te houden. Voor 2023 is dit percentage 0,5%

Procentueel aandeel lasten besteed aan

doelstelling t.o.v. lasten (c : e) 92,9% 92,6% 95,4%

De VNC streeft er naar om het aandeel lasten besteed aan doelstelling t.o.v. totale lasten (c : e) meer dan 85% te laten zijn. Voor 2023 bedraagt dit percentage 92,9%

Procentueel aandeel lasten besteed aan

doelstelling t.o.v. baten (c : d) 56,5% 92,6% 98,5%

De VNC streeft er naar om meer dan 85% van de baten aan de doelstelling te besteden (c : d). Voor 2023 komt dit percentage, door een legaat uit op 56,5%.

07 JUN 2024

Bestemming	Doelstelling										Wervingskosten	Beheer en administratie	totaal 2023	begroot 2023
	Voorlichting en educatie	Landschap-museum	Collectief Deltaplan Landschap	Deltaplan beleid en advies	Poelen.nu	Landschaps herstelprojecten	Interr.VI grenzeloos landschap	Maasheggen NPL	GLB pilot collectief en Twickel	Das&Boom (Opvang& advies)				
Subsidies en bijdragen												0	0	0
Afdrachten												0	0	0
Aankopen en verwervingen												0	0	0
Uitbesteed werk	24.735	16.673	1.141	118.167	74.015	278.424	681	357		45.366	11.464	0	571.023	443.600
Publiciteit en communicatie												0	-	0
Personeelskosten	6.772	8.405	52.194	426.279	9.173	259.742	16.773	5.512	22.624	124.055	2.851	111.211	1.045.591	1.006.266
Huisvestingskosten	606	1.443	5.936	41.776	1.140	28.700	2.056	564	2.408	15.178	207	3.761	103.775	87.100
Kantoor- en algemene kosten	673	1.602	6.590	46.377	1.266	31.861	2.283	626	2.673	16.850	229	4.175	115.205	123.800
Afschrijvingkosten	154	367	1.510	10.627	290	42.540	523	144	612	3.861	53	959	61.640	62.600
totale uitvoeringskosten	32.940	28.490	67.371	643.226	85.884	641.267	22.316	7.203	28.317	205.310	14.804	120.106	1.897.234	1.723.366

	Werkelijk 2023	Begroot 2023	Werkelijk 2022

Gemiddeld aantal personeelsleden*	17,3	16,2	16,8
Totaal bezoldiging bestuurders en toezichhouders	3.000	3.000	3.000
<i>De bestuursleden H. van den Berg (voorzitter) en D.Smid (penningmeester) hebben ontvangen voor hun bestuursinzet een vrijwilligersvergoeding ontvangen</i>			
Leningen, voorschotten en garanties verstrekt aan bestuurders en toezichhouders	0	0	0

* uitgedrukt in fulltime arbeidsplaatsen

De VNC streeft er naar om de kosten voor beheer en administratie onder de 20% van de totale uitvoeringskosten te houden. Voor 2023 is dit percentage 6,3%.

De kosten worden, daar waar mogelijk, direct toegerekend aan alle kostendragers van de organisatie en zijn verantwoord onder 'uitbesteed werk'. De personeels-, huisvestings-, kantoor- en algemene- en afschrijvingkosten en rente worden toegerekend aan alle kostendragers op basis van het aantal gerealiseerde arbeidsuren.

Bijlage A Uitvoeringskosten 2023

5.2 Begroting 2024

Baten:		
Baten van particulieren	157.400	b
Baten van bedrijven	1.111.198	
Baten van loterijorganisaties	525.900	
Baten van subsidies van overheden	68.750	
Baten van andere organisaties zonder winststreven	0	
Overige baten	14.700	
Som der baten	1.877.948	d
Lasten:		
Besteed aan doelstelling		
- Voorlichting/PR en educatie	36.534	
- Landschapsmuseum	29.867	
- Deltaplan beleid en advies	700.897	
- Collectief Deltaplan landschap	58.379	
- Grenzeloos landschap-interreg VI	56.358	
- Maasheggen en NPL	9.377	
- Landschapsherstelprojecten	607.296	
- GLB pilot collectief en Twickel	30.207	
- Das&boom, opvang&advies	216.276	
	<u>1.745.192</u>	c
Werving baten		
- Kosten eigen fondsenwerving	19.377	a
- Kosten gezamenlijke acties	0	
- Kosten acties derden	0	
- Kosten verkrijging subsidies overheden	0	
- Kosten van beleggingen	0	
	<u>19.377</u>	
Beheer en administratie		
- Kosten beheer en administratie	113.379	e
Som der lasten	1.877.948	f
Resultaat	0	
Resultaatbestemming		
Toevoeging/onttrekking aan:		
- continuïteitsreserve	0	
- bestemmingsreserves	0	
- herwaarderingsreserve	0	
- algemene reserve	0	
- bestemmingsfonds	0	
	<u>0</u>	
	<u>0</u>	
<i>Procentueel aandeel kosten eigen fondsenwerving t.o.v. baten eigen fondsenwerving (a : b)</i>	12,3%	
<i>Procentueel aandeel lasten besteed aan doelstelling t.o.v. lasten (c : f)</i>	92,9%	
<i>Procentueel aandeel lasten besteed aan doelstelling t.o.v. baten (c : d)</i>	92,9%	
<i>Procentueel aandeel lasten besteed aan beheer en administratie t.o.v. totale lasten (e : f)</i>	6,0%	

6. JAARPLAN 2024

6.1 INLEIDING

De slag om de ruimte; de uitdaging voor komende jaren. Diverse ruimtelijke opgaves claimen onze resterende ruimte: een miljoen woningen waarvoor in eigen land delfstoffen gewonnen moeten worden (zand, klei, grint en kalk), tienduizenden hectares zonneparken en windmolens, een Bossenstrategie en een Aanvalsplan Landschapselementen. Deze ruimtelijke opgaves zijn helaas verdeeld over meerdere ministeries en de druk om snel te handelen lijkt het te winnen van de zorgvuldigheid. Een overkoepelende visie ontbreekt.

De ingrepen voor woningbouw, zonneparken en nieuw bos zullen bij elkaar een kleine 500.000 hectare ruimte in beslag nemen. Verkeerde keuzes gaan natuur en landschap bedreigen.

Wetende dat Nederland ruim twee miljoen hectare agrarisch terrein telt, betekent dat dat bij verkeerde keuzes bijna een kwart van het boerenland zal verdwijnen.

Dit raakt de kern van de missie van de VNC, en vormt de grote uitdaging voor komend jaar en volgende jaren.

In 2024 zal net als voorgaande jaren een belangrijke focus liggen op de bescherming en vervolmaking van het Maasheggen gebied. Niet alleen aan Brabantse, maar ook aan Limburgse kant, waar we samenwerken met het collectief Natuurrijk Limburg en de Noord-Limburgse gemeentes.

Ook met het nieuwe interreg-project 'grenzeloos landschap' zal ingezet worden op het mooier en meer klimaatbestendig maken van ons landschap.

De projectenportefeuille van de groenploeg van de VNC groeit nog steeds gestaag. Er worden steeds meer kilometers gemaakt, met een kwalitatief hoogwaardige uitstraling. Dit is van het allergrootste belang om het goede voorbeeld te geven. Ook in 2024 zullen kansen niet onbenut gelaten worden om deze groei door te zetten.

2024 wordt het jaar waarin de VNC alweer het zesde Icoonlandschap bekend zal maken. Naast de jaarlijkse uitreikingen van de Gouden Zwaluw en de Gouden Mispel, zal de VNC ook Icoonlandschappen jaarlijks blijven onderscheiden.

6.2 ORGANISATIE

6.2.1 BESTUUR

Binnen het bestuur van de VNC zullen in 2024 de volgende bestuurstermijnen eindigen:

- Henk van den Berg (einde 1e termijn)   herkiesbaar
- Louis Dolmans (einde 3e termijn)   niet herkiesbaar
- Fried Frederix (einde 3e termijn)   niet herkiesbaar
- Annet Kempenaar (einde 2e termijn)   herkiesbaar

Het bestuur van de VNC streeft er naar om in de komende periode tot een stabiele minimale bezetting van 7 leden te komen.

6.2.2 PERSONEEL EN VRIJWILLIGERS

Voor 2024 is een personeelsgrootte van 18,7 fte begroot. In de begroting van 2024 is bij de personeelslasten een inflatiecorrectie van 1,5% toegepast.

De VNC heeft een vrijwilligersbeleid opgesteld, waarbij het uitgangspunt is om het werken en omgaan met vrijwilligers te professionaliseren zodat het aantal vrijwilligers de komende jaren kan groeien, met behoud van betrokkenheid en plezier in het werk, zowel bij de VNC-medewerker als de vrijwilliger.

In 2024 zal actief versterking gezocht worden voor de vrijwilligersgroepen 'groenbeheer' en 'Gastheer/gastvrouw Landschapmuseum'.

SMART:

- *Herkiesbaar stellen Henk van den Berg en Annet Kempenaar*
- *Aantrekken 2 nieuwe bestuursleden*
- *Aantrekken 6 nieuwe vrijwilligers*

6.3 VOORLICHTING , FONDSENWERVING EN LEDEN

6.3.1 LANDSCHAPMUSEUM

- *Begrotingspost 'Landschapmuseum' uit Bijlage A Uitvoeringskosten 2024*

Het Landschapmuseum van de VNC zal in 2024 elke woensdag en zondag geopend zijn van 10 uur tot 17 uur. Met de in 2022 geopende blijvende tentoonstelling over Huis Wylerberg is het aanbod uitgebreid en wordt een lichte groei van het bezoekersaantal verwacht.

6.3.2 COMMUNICATIE

- *Onderdeel van begrotingspost 'Voorlichting/PR/educatie' uit Bijl. A Uitvoeringskosten 2024*

Bij de uitvoering van de projecten en programma's in 2024 zal elke mogelijkheid benut worden om deze VNC-activiteiten onder de aandacht te brengen van de diverse media. Actief zullen voor ieder project media-momenten gekozen worden, en aangeboden worden aan de meest geschikte mediakanalen. Daarbij wordt gebruik gemaakt van verkregen beeldmateriaal uit het project 'Het digitale landschapsarchief' van de VNC.

De achterban van de VNC zal intensiever betrokken worden bij de behaalde resultaten van projecten. Dit kan enerzijds door frequenter digitale projectupdates richting leden te sturen, nu eenvoudiger geworden dankzij vernieuwde ledenadministratie-software. Anderzijds kan gedacht worden aan 'mee-doe-dagen' bij bepaalde projecten.

6.3.3 FONDSENWERVING EN LEDEN

- *Begrotingspost 'Eigen fondsenwerving' uit Bijlage A Uitvoeringskosten 2024*

In 2024 zullen voor verschillende (lopende) projecten aanvragen gedaan worden bij fondsen/subsidieverstrekkers.

Behaalde successen zullen meer gedeeld worden, waardoor een juiste mindset wordt gecreëerd voor potentiële leden.

Drie financiële wervingsacties onder leden zijn gepland.

Voorts zal 2024 benut worden om de strategie rondom legatenfondsenwerving invulling te geven.

SMART:

- *Creëren van minimaal 1 mediamoment per project/programma*
- *Creëren van minimaal 2 mediamomenten rondom de overkoepelende doelstelling*
- *Drie financiële wervingsacties onder de leden/donateurs*
- *Ontwikkeling strategie legatenfondsenwerving*
- *Optimalisatie inzet social media*
- *Financiële aanvragen voor projecten uitzetten bij 2 grotere fondsen en 4 kleinere fondsen.*

6.4 PROJECTEN/PROGRAMMA'S VERENIGING NEDERLANDS CULTUURLANDSCHAP

6.4.1 BELEIDSBEINVLOEDING – DE SLAG OM DE RUIMTE, DE UITDAGING VOOR DE KOMENDE JAREN

- *Onderdeel van begrotingspost 'Beleidsbeïnvloeding/advies'*

De woningnood, de klimaatcrisis en de stikstofcrisis – het rijtje wordt niet korter, eerder langer. Hoe gaan we dat allemaal doen in ons nu al drukke, volle land, waar rust en ongerepte natuur nauwelijks nog te vinden zijn? Een miljoen woningen waarvoor in eigen land delfstoffen gewonnen moeten worden (zand, klei, grint en kalk), tienduizenden hectares zonneparken en windmolens, een Bossenstrategie en een Aanvalsplan Landschapselementen. Deze ruimtelijke opgaves zijn helaas verdeeld over meerdere ministeries en de druk om snel te handelen lijkt het te winnen van de zorgvuldigheid. De steeds alarmerender klimaatrapporten nopen tot haast en geven weinig ruimte voor nuancering. Een overkoepelende visie ontbreekt.

De ingrepen voor woningbouw, zonneparken en nieuw bos zullen bij elkaar een kleine 500.000 hectare ruimte in beslag nemen. Verkeerde keuzes gaan natuur en landschap bedreigen.

Wetende dat Nederland ruim twee miljoen hectare agrarisch terrein telt, betekent dat dat bij verkeerde keuzes bijna een kwart van het boerenland zal verdwijnen.

Dit raakt de kern van de missie van de VNC, en vormt de grote uitdaging voor komende jaren.

Strategie

VNC zal zich mengen in de discussie en neemt geen genoegen met gemak en fantasieloos gerommel in de marge. De beperkte middelen en mankracht nopen de VNC om hier creatief in te sturen. Het vormen van coalities zal centraal staan. Het bundelen van krachten en middelen moet de basis vormen. In 2023 is de VNC gestart met het inventariseren van de haalbaarheid van het oprichten van een natuurbeschermingsraad. Samenwerking wordt gezocht met personen ipv organisaties, om trage bureaucratische processen te voorkomen. Wetenschappers, juristen en relevante influencers zullen benaderd worden om zitting te nemen in de raad.

Er is weinig zo erg als geen toekomst meer zien. Maar nog erger is het om wel een toekomst te zien, en die niet met beide handen aan te grijpen.

6.4.2 ADVIES

- *Onderdeel van begrotingspost 'Deltaplan beleid en advies' uit Bijlage A Uitvoeringskosten 2024*

De VNC heeft de afgelopen jaren voor diverse organisatie/instanties/overheden (betaald) adviezen opgesteld met betrekking tot landschapsbeheer/herstel, en opstellen van landschapsvisies. Voor 2024 wil de VNC deze opdrachtenportefeuille verder uitbreiden. Op deze wijze kan de VNC enerzijds met het geven van deskundig advies op het gebied van landschapsontwikkeling en -behoud haar doelstellingen verder realiseren, en anderzijds worden extra inkomsten gegenereerd.

Een traject waar de VNC al enkele jaren bij betrokken is, en inzet op verdere continuering, is het Buitenland van Rhooon. VNC maakt samen met het Louis Bolk Instituut, SOVON, Natuurbalans, Delphy en WUR deel uit van het consortium dat de gebiedscoöperatie adviseert en begeleidt bij de uitvoer van het streefbeeld. VNC zal zich daarbij voornamelijk concentreren op landschapselementen zoals hoogstamboomgaarden, natuurvriendelijke oevers, heggen en erfbeplanting.

In 2024 start een openbare Europese aanbesteding, waarbij VNC zal inzetten op continuering van het huidige consortium.

SMART

- *Inzet op continuering van het consortium voor project Buitenland van Rhoon*
- *Inzet op behalen van minimaal 3 tot 5 betaalde adviesopdrachten voor 2024.*

6.4.3 ICOONLANDSCHAPPEN

- *Onderdeel van begrotingspost 'Deltaplan beleid en advies' uit Bijlage A Uitvoeringskosten 2024*

Grote delen van onze soms duizenden jaren oude natuurrijke agrarische cultuurlandschappen zijn reeds verdwenen door ruilverkaveling, wegeaanleg, delfstofwinning en verstedelijking. Gelukkig zijn er ook gebieden die desondanks overeind zijn gebleven en hun cultuurlandschappelijke en -historische waarden hebben weten te behouden. Landschappen die vertellen hoe mooi, rijk en inspirerend ons land kan zijn, waar de geschiedenis nog zichtbaar is en waar wilde flora en fauna bewaard zijn gebleven. Gebieden die als zodanig een nationale voorbeeldfunctie hebben en van een onomstreden iconische waarde zijn voor het Nederlandse cultuurlandschap, oftewel: Icoonlandschappen.

De VNC gaat deze landschappen belonen met de waardering die zij verdienen. Een onderscheiding die een buitengewoon compliment geeft aan de bewoners van zo'n gebied en deze zodoende voorziet van een waardering met nationale uitstraling. Een erkenning waardoor iedereen in Nederland weet waar deze icoonwaardige cultuurlandschappen liggen.

Nationale icoonlandschappen worden genomineerd en onderscheiden. Daarbij gaat het niet om geldbedragen, maar om de eer, de herkenbaarheid in cultuurlandschappelijk en cultuurhistorisch opzicht, en om de erkenning van hoge kwaliteit en gastvrijheid die bezoekers ervaren.

Jaarlijks zullen 1 tot 2 unieke gebieden de erkenning krijgen die ze als nationale icoonlandschappen voor heel Nederland op de kaart zullen zetten.

SMART

- *Bekendmaking zesde/zevende Icoonlandschap van Nederland, voorjaar/zomer/najaar 2024*
- *Doorontwikkeling verdere te nomineren locaties*

6.4.4 LANDSCHAPHERSTEL

- *Begrotingspost 'landschapsherstelprojecten' uit Bijlage A Uitvoeringskosten 2024*

De projectenportefeuille heeft de afgelopen jaren een gestage groei doorgemaakt. Doel is deze groei voort te zetten, d.m.v. consequente acquisitie en consistent kwaliteitswerk tegen een concurrerende prijs.

SMART

- *uitvoering van de lopende meerjarige uitvoeringsprojecten*

- *Onderhoud landschapselementen bij diverse terreinbeherende instanties*
- *Onderhoud voor het Collectief Deltaplan en gemeente(n) in de Maasheggen*
- *Uitvoering terreinbeheer Wylerberg en Duivelsberg;*
- *Regulier onderhoud van landschapselementen op landgoederen;*
- *Periodieke uitvoering van beheermaatregelen voorbeeldgebied Ooijpolder-Groesbeek.*

6.4.5 PROGRAMMA MAASHEGGEN

Het lopende gebiedsproces zal aandacht geven aan het aan het meerjaren uitvoeringsprogramma voor de Noordelijke Maasvallei en een herijking van het Brabants Natuurnetwerk met meer flexibiliteit en mogelijkheden voor herstel van heggen.

De activiteiten voor het extra project Postcodeloterij en het collectief Deltaplan Landschap worden hieronder nader toegelicht.

Extra project postcodeloterij

- *Begrotingspost 'Maasheggen Postcodeloterij' uit Bijlage A Uitvoeringskosten 2024*

In 2022 heeft de laatste grondtransactie plaatsgevonden. In 2018 was reeds een belangrijke pijler in de doelstellingen verwezenlijkt: de procedure voor het verkrijgen van de UNESCO Man and Biosphere status is succesvol doorlopen. Voor 2024 en komende 20 jaren zal het beheer van de aangelegde heggen op de grondposities van de VNC gecontinueerd worden. In 2024 zal verder invulling gegeven worden aan het projectonderdeel Maasheggenboek: teksten/beeld/opmaak zullen zover mogelijk gereed komen.

SMART

- *Beheer op verkregen gronden*
- *Productie beeldmateriaal/ tekst Maasheggenboek*

Collectief Deltaplan Landschap

- *Begrotingspost 'Collectief Deltaplan Landschap' en 'GLB pilot collectief en Twickel'*

Eind 2021 is ook een nieuw project gestart: het pilot project BOER-EN-LAND-GOED, in het kader van de POP3 Regeling Pilots toekomstbestendige landbouw nieuw GLB, GLB Pilots toekomstbestendig boeren. Het collectief werkt hierin samen met Stichting Twickel. In dit project, dat loopt tot en met 2024, worden op de landgoederen van Twickel tientallen kilometers aan heggen, houtwallen en kruidenranden aangelegd.

In 2024 zal uitvoering gegeven worden aan het nieuwe gebiedsplan van het collectief. Er komt meer budget beschikbaar, en meer hectares voor beheer.

SMART

- *voortzetting deelname bestuur*
- *invulling geven aan kwaliteitshandboek*
- *uitvoering geven aan het nieuwe gebiedsplan*
- *coördinatie contractvorming en contractbeheer, ecologische monitoring en audit*
- *inzet t.b.v. pilotproject met advies/overhead*

6.4.6 SOORTBESCHERMING

- *Onderdeel van begrotingsposten 'Deltaplan beleid en advies' en 'landschapsherstelprojecten' uit Bijlage A Uitvoeringskosten 2024*

VNC gaat zich meer inzetten op bescherming van specifieke bedreigde plant- en diersoorten in het cultuurlandschap. Afgelopen 2 jaar heeft de VNC, in samenwerking met de provincie Gelderland, een project gerealiseerd in de bescherming van de zeldzame **eikenzandbij**. De groenploeg van de VNC heeft lokaal een leefgebied opnieuw geschikt gemaakt voor deze soort. 2024 en volgende jaren zal het bijbehorende beheer worden uitgevoerd. Met de provincie zal in 2024 bekeken worden om aansluitend 10 nieuwe leefgebieden geschikt te maken/beheren/monitoren.

Eind 2023 is fase 2 van het project '**wilde appel en peer**' gestart. Fase 1 heeft in kaart gebracht hoe het met deze soorten gaat; helaas niet goed. Meer dan de helft van de Nederlandse wilde peren en zo'n 40% van de wilde appels groeit in Gelderland. Daarmee is bescherming van deze soorten in deze provincie van nationaal belang. In Gelderland komen nu nog ongeveer 68 exemplaren van de wilde appel en 14 van de wilde peer voor.

In opdracht van de provincie Gelderland gaat de VNC in fase 2, dat loopt tot eind 2025, de expertkennis vertalen naar praktische en beknopte informatie zodat terreinbeheerders op basis daarvan zelf aan de slag kunnen met de bescherming van wilde appels en peren in hun eigen gebieden. Ook worden nieuwe wilde appels en peren op geschikte plekken aangeplant. Belangrijk onderdeel van het project is het opzetten van een website waarop al deze informatie te vinden zal zijn. De resultaten van de beheersmaatregelen worden gemonitord, zodat meer kennis ontstaat over succesvol beheer van wilde appels en peren.

SMART

- *Vervolg bescherming eikenzandbij; inzet op 10 nieuwe leefgebieden geschikt maken/beheren/monitoren*
- *Uitvoering fase 2 project 'wilde appel en peer'*

6.4.7 GRENZELOOS LANDSCHAP

- *Onderdeel van begrotingsposten 'Deltaplan beleid en advies' uit Bijlage A Uitvoeringskosten 2024*

In 2023 is de VNC, samen met onze Duitse partner Naturschutzzentrum Kleve, het Interreg VI project 'Grenzeloos Landschap' gestart, dat gericht is op landschapsherstel rondom de Nederlands-Duitse grens. Met dit 4 jarige project gaan we het landschap versterken met onder andere 10 kilometer heggen, en maken we de waterlopen gezonder zodat ze zowel in zeer droge als natte perioden beter functioneren. Hiermee maken we het landschap beter bestand tegen extreme weersomstandigheden, en scheppen we meer bestaanszekerheid voor de boerenbedrijven in de omgeving. Natuurlijk komen alle maatregelen ook de biodiversiteit en cultuurhistorie ten goede. Het project vindt nadrukkelijk plaats aan beide zijden van de Nederlands-Duitse grens, want planten en dieren trekken zich van door mensen bedachte grenzen natuurlijk niets aan. Door juist de verbinding tussen Nederland en Duitsland te maken, bereiken we veel meer dan wanneer ieder land

op eigen houtje te werk zou gaan. De versterking van het landschap vindt grofweg plaats tussen Mook-Middelaar, Land van Cuijk, Gennep en Bergen (L) aan de Nederlandse kant en Goch, Weeze, Kalkar en Uedem aan de Duitse kant.

SMART

- *uitvoering geven aan de diverse projectonderdelen van het interreg project.*

6.4.8 HET DIGITALE LANDSCHAPSARCHIEF

- *Onderdeel van begrotingspost 'Voorlichting/PR/educatie', Bijlage A Uitvoeringskosten 2024*
De VNC beschikt over een uitgebreid digitaal landschapsarchief, o.a. met beeld vanuit de Stichting Natuurbeelden/Beeld en Geluid, waarin de VNC heeft geparticipeerd.

De VNC legt regelmatig zelf bijzondere cultuurlandschappen vast. De VNC beschikt daarvoor over twee drones, waarmee bijzondere cultuurlandschappen door de seizoenen in beeld worden gebracht.

In 2024 zal verder gewerkt worden aan het vullen van dit digitale landschapsarchief. Beelden worden ingezet voor diverse projecten van de VNC, zoals het Landschapmuseum, Icoonlandschappen, en social media.

SMART

- *Productie nieuw beeldmateriaal: vastleggen 5 verschillende cultuurlandschappen*
- *Inzet beelden t.b.v. social media en projecten van de VNC*

6.4.9 GOUDEN MISPEL EN GOUDEN ZWALUW

- *Onderdeel van begrotingspost 'Kantoor- en algemene kosten' uit Bijlage A Uitvoeringskosten 2024*

De VNC zal in 2024 haar Gouden Mispel en Gouden Zwaluw uitreiken. De Gouden Mispel als onderscheiding zal uitgereikt worden aan drie personen of organisaties die een uitzonderlijke of essentiële bijdrage hebben geleverd aan de bescherming of ontwikkeling van het Nederlands Cultuurlandschap. De Gouden Zwaluw zal uitgereikt worden als stimuleringsprijs voor vergroening van steden.

SMART

- *Uitreiking Gouden Mispel december 2024*
- *Uitreiking Gouden Zwaluw juni 2024*

6.4.10 DAS&BOOM

- *Begrotingspost 'Das&Boom' uit Bijlage A Uitvoeringskosten 2024*

In 2024 zullen door Das&Boom weer diverse betaalde opdrachten uitgevoerd worden voor (semi) overheden, adviesbureaus en particuliere organisaties. Zo zullen gegevens (dassenburchtlocaties en/of dassenslachtoffers) verstrekt worden, of advies gegeven worden.

Das&Boom is afgelopen jaren diverse malen ingeschakeld bij dassenverhuizingen. Das&Boom werkt alleen mee aan het verhuizen van dassenburchten als aan specifieke criteria wordt voldaan. Bij het adviseren bij inrichtingsplannen wordt door Das&Boom zoveel mogelijk gezocht naar synergievoordelen voor landschapsontwikkeling en kennisuitwisseling met de VNC. Het opvangcentrum van de Stichting Das&Boom zal zich, net als voorgaande jaren, met haar expertise in blijven zetten voor hulpbehoevende dassen.

SMART

- *Diverse adviesopdrachten*
- *Inzet voor hulpbehoevende dassen*

7. VERANTWOORDINGSVERKLARING

Drie principes

Het bestuur van de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap onderschrijft de volgende principes:

1. Binnen de instelling dient de functie 'toezicht houden' (vaststellen of goedkeuren van plannen, en het kritisch volgen van de organisatie en haar resultaten) duidelijk te zijn gescheiden van het 'besturen' dan wel van de 'uitvoering'.
2. De instelling dient continu te werken aan een optimale besteding van de middelen zodat effectief en doelmatig wordt gewerkt aan het realiseren van de doelstelling.
3. De instelling streeft naar optimale relaties met belanghebbenden, met gerichte aandacht voor de informatieverschaffing in de inname en verwerking van wensen, vragen en klachten.

1. Scheiding tussen de functies toezicht houden, besturen en uitvoeren

Het bestuur is belast met het besturen van de vereniging overeenkomstig de statuten en het huishoudelijk reglement. De vereniging kent een directeur, die door het bestuur wordt benoemd. De directeur voert de doelstellingen van de vereniging uit, rekening houdend met de daarbij door het bestuur aangegeven prioriteiten en staat daarin tevens de andere verenigingsorganen bij. De directeur, onder verantwoordelijkheid van het bestuur, is belast met de voorbereiding en de uitvoering van de besluiten van het bestuur, alsmede met het beheer van de terreinen binnen door het bestuur aangegeven kaders. Binnen door het bestuur te stellen kaders, is de directeur verantwoordelijk voor zijn, door het bestuur bepaalde, werkzaamheden, waaronder kunnen vallen personeelsbeheer en -beleid, het financiële beleid en beheer van de vereniging, alsmede de inzet van middelen ten behoeve van zijn functie. De kaders waarbinnen de verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de directeur vallen, zijn vastgelegd in een door het bestuur vastgesteld directiestatuut.

Het toezicht houden gebeurt door de leden van de vereniging via de algemene ledenvergadering. Aan de algemene ledenvergadering komen in de vereniging alle bevoegdheden toe die niet door de wet of de statuten aan het bestuur zijn opgedragen. Het bestuur brengt op een algemene ledenvergadering, binnen zes maanden na afloop van het verenigingsjaar, zijn jaarverslag uit en doet, onder overlegging van een balans en een staat van baten en lasten, rekening en verantwoording over zijn in het afgelopen verenigingsjaar gevoerd bestuur.

2. Optimale besteding van middelen

Iedere vier jaar wordt een meerjarenbeleidsplan opgesteld (het huidige plan loopt van 2019-2022) met daarin een meerjarenbegroting. Het meerjarenbeleidsplan wordt uitgewerkt in een jaarplan met daarin per project de geconcretiseerde en meetbare doelstellingen en activiteiten. Projecten worden zoveel mogelijk SMART geformuleerd: specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdgebonden.

Verbeterpunten n.a.v. evaluaties worden indien mogelijk doorgevoerd in lopende projecten en zijn aandachtspunten voor toekomstige projecten.

3. Optimale relaties met belanghebbenden

De belanghebbenden van Vereniging Nederlands Cultuurlandschap zijn divers. De communicatie is met name agenderend, stimulerend en inspirerend. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van verschillende soorten media en uitingen zoals website, ledenblad, social media, studiedagen/symposia, interviews, memo's, pleitnota's.

Ideeën, wensen en opmerkingen worden waar mogelijk meegenomen als input voor nieuwe projecten/besluitvorming.

Klachten worden afgehandeld volgens de klachtenprocedure uit het Handboek Procedures van de VNC, om zo te komen tot verbetering.

De belanghebbenden worden onderverdeeld in de volgende groepen:

- **Leden**

De informatievoorziening naar de leden van de VNC verloopt via het kwartaalblad *Landschappelijk*, specifiek en incidenteel via e-mail of mailing, de jaarlijkse algemene ledenvergadering, het Landschapmuseum en via de website/social media.

- **Vrijwilligers**

Uitgangspunt van het vrijwilligersbeleid van de VNC is het werken en omgaan met vrijwilligers te professionaliseren zodat het aantal vrijwilligers de komende jaren kan groeien, met behoud van betrokkenheid en plezier in het werk, zowel bij de VNC-medewerker als de vrijwilliger, waardoor vrijwilligers daadwerkelijk het gevoel krijgen erkend en gewaardeerd te worden.

Bij verschillende werkzaamheden kan een netwerk van vrijwilligers worden ingezet. De communicatie verloopt via het kwartaalblad *Landschappelijk*, frequente inhoudelijke 'updates' per e-mail en werkoverleggen. Regelmatig wordt input aan de vrijwilligers gevraagd voor verbeteringen.

- **Overheden en politiek**

Primaire insteek van het Deltaplan voor het landschap van de VNC is het geven van een krachtige impuls aan de kwaliteit van ons landschap. Biodiversiteit, cultuurhistorie en recreatieve ontsluiting vormen daarbij richtsnoeren om de eigenaren en beheerders van het landelijke gebied in staat te stellen deze extra landschapszorg duurzaam voor hun rekening te nemen. Om dit te bereiken vindt gevraagd en ongevraagd beleidsbeïnvloeding plaats op politiek, bestuurlijk en ambtelijk (rijks, provinciaal en gemeentelijk) niveau.

- **Maatschappelijke organisaties**

De VNC werkt veel samen met maatschappelijke organisaties. Afstemming en/of samenwerking en informatie-uitwisseling met maatschappelijke partijen vindt plaats als dat gezien het krachtenveld logisch is, bijvoorbeeld om te anticiperen op bepaalde politieke of beleidsmatige beslissingen op het gebied van landschaps-, natuur-, milieu-, water-, landbouw-, of plattelandsbeleid.

- **Bedrijven**

Samen met banken, pensioenfondsen, woningbouwcorporaties, energiebedrijven, vastgoedexploitanten, (groene) zakenlieden en financieel deskundigen worden mogelijke financieringsconstructies uitgekristalliseerd en getoetst op haalbaarheid. Verrassende ontmoetingen door het benaderen van het bedrijfsleven voor financiering van een groene constructie als het Deltaplan, leveren interessante inzichten en draagvlak op.

- **Kennisinstellingen**

De VNC treedt, al dan niet op verzoek, in contact met kennisinstellingen zoals universiteiten en onderzoeksinstituten en wetenschappelijke bureaus van politieke partijen. Wij proberen ons gedachtegoed in wetenschappelijke kringen te ventileren door onderzoekers, docenten en studenten te inspireren met het Deltaplan voor het Landschap in de breedste zin van het woord. Dit doen we door middel van strategische samenwerkingsverbanden, het verzorgen van lezingen en/of colleges, het volgen en verzorgen van studiedagen, het bezoeken van en participeren in symposia, veldbezoeken, publicaties in (vak-) en opiniebladen, etc.

- **Financiers**

Via projectaanvragen / evaluaties / rapportages wordt aan de financiers een duidelijk beeld van de organisatie en het betreffende project geschetst. Voor zover passend binnen de doelstellingen van de organisatie wordt rekening gehouden met de met ideeën, opmerkingen, wensen en klachten van de financiers.

De Nationale Postcode Loterij is een belangrijke partner voor de VNC. Sinds 2009 ontvangen wij van de loterij een jaarlijkse bijdrage van € 500.000,-. Aantrekkelijk is dat de steun meerjarig is en de bijdragen vrij te besteden zijn. Met deze bijdragen heeft de VNC vele extra mooie projecten kunnen verwezenlijken.

BIJLAGE 1: Controleverklaring afgegeven bij de samengevatte jaarcijfers 2023

VERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het bestuur van Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

Ons oordeel

Bijgesloten financieel verslag van Vereniging Nederlands Cultuurlandschap te Beek-Ubbergen is ontleend aan de gecontroleerde jaarrekening 2023 van Vereniging Nederlands Cultuurlandschap.

Naar ons oordeel is het bijgesloten financieel verslag in alle van materieel zijnde aspecten consistent met de gecontroleerde jaarrekening 2023 van Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

Het financieel verslag bestaat uit:

1. de samengevatte balans per 31 december 2023;
2. de staat van baten en lasten over 2023
3. bijlage A uitvoeringskosten 2023

Financieel verslag

Het financieel verslag bevat niet alle toelichtingen die zijn vereist op basis van de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties. Het kennismaken van het financieel verslag en onze verklaring daarbij kan derhalve niet in de plaats treden van het kennismaken van de gecontroleerde jaarrekening van Vereniging Nederlands Cultuurlandschap en onze controleverklaring daarbij. Het financieel verslag en de gecontroleerde jaarrekening bevatten geen weergave van gebeurtenissen die hebben plaatsgevonden sinds de datum van onze controleverklaring van 7 juni 2024.

De gecontroleerde jaarrekening en onze controleverklaring daarbij

Wij hebben een goedkeurend oordeel verstrekt bij de gecontroleerde jaarrekening 2023 van Vereniging Nederlands Cultuurlandschap in onze controleverklaring van 7 juni 2024.

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor het financieel verslag

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van het financieel verslag 2023, in overeenstemming met de gecontroleerde jaarrekening 2023.

Onze verantwoordelijkheden

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel of het financieel verslag in alle van materieel belang zijnde aspecten consistent is met de gecontroleerde jaarrekening op basis van onze werkzaamheden, uitgevoerd in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Standaard 810 'Opdrachten om te rapporteren betreffende samengevatte financiële overzichten.

Nijmegen, 7 juni 2024

BGH Accountants B.V.

w.g. Drs. Ing. J.E.J.D.M. van Ingen RA